

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед члал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 11 (11020) хемис 17-март, 2022-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Хуьрериз газ тухузва

14-мартдиз Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликован регъбервилек кваз РД-дин энергетикадин ва ЖКХ-дин карханаяр экономикадин жигъетдай дурумлудаказ вилик тухуниз ва газдалди таъминарунин месэлайриз талукъ региондин штабдин заседание кыле фена.

Россиядин Федерациядин Президентди Федеральный Собранидиз ракурнавай Чарче региониз газ тухуниз ва агъалияр газдалди таъминаруниз талукъ еришар йигинарунин къвалахар умьурдиз кечирмишунихъ галаз алакълу яз штаб тешкилнавайди я.

Мярекатда СКФО-да РФ-дин Президентдин гъамшалугъ векилдин заместитель Владимир Надькотоди, “Газпром” ПАО-дин, “Газпром межрегионгаз” ООО-дин, “Газпром газификация” ООО-дин ва талукъ министерствойрин, ведомствойрин векилри иштиракна.

Иштиракчийри алатай заседанидал гайи тапшуругъар кылиз акъудзавай, гъа гъисабдай яз хуьрериз газдин линияр тухузвай къвалахдик йигинавал кутазавай гъалар веревирдна.

Региондин Къили мярекатда СКФО-да РФ-дин Президентдин гъамшалугъ векилдин заместитель Владимир Надькотоди иштиракунин важиблудвал, метлеблудвал ва республика яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик тухунин карда хуьрер ва агъалияр газдалди таъминарунин месэлайр кар алайбур тирди къейдна.

Лугъун лазим я хъи, Дагъустанда гилани 11 райондин газ агакънава.

Дагъвийрин къвалериз газ тухуникай рахайтла, региондин Къили къейд авуна хъи, алай йисуз 2100 къвализ къван газ тухун лазим я. Къенин йикълалди анжах 1843

къвалериз газ агакънава. С. Меликова рикел хкана хъи, амай къвалериз жезмай къван къуьд алуькъдалди газдин линияр хутахна кланда.

РД-дин регъберди малумарайвал, республикадин чимивилинни энергетикадин комплексда алатнавай йисара гзаф къадар месэлайр гъял тавуна амуькънава. Абуру умьурдиз кечирмишун патал системный жуьреда эгечлун лазим я. Идахъ галаз санал газораспределительный станцияр ремонт авунин, цийикла туюьлур хъувунин къвалахарни яргъал вегъена виже къведа.

Дагъустанвийрин къвалериз газдин линияр тухунин гъалдикай РД-дин энергетикадин ва тарифрин рекъай министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Ризван Мурадова ва “Газпром газораспределение Дагестан” ООО-дин исполнительный директор Олег Чиглицева малумат гана.

Кар алай къвалах ам я хъи, хуьрерин агъалияр газдин линияр абурун такъатар (пул) ишлемиш тавуна тухузва. Къвалериз газ гъунин гъакъиндай арзаяр газдин эксплуатациядин къуллугъри, МФЦ-дин филиалри ва районрин муниципальный тешкилатри къабулзава.

Дагъустан Республикадин зегъметдин министр Абдурагъман Магъмудова къвалерин гъаятрай газдин линияр тухунихъ, къвале ишлемишдай газдин тадаракар эцигунихъ галаз алакълу харжияр чкадал хкидай са сеферда гузвай социальный куьмекдикай лагъана. Ихътин жуьредин куьмек Ватандин Чехи дяведин иштиракчийрин, набутрив, дяведа телефон хъайибурун хендедайрив, гъвечлизамаз концлагерра гъатайбурув, далу патан зегъметдин ветеранрив, сад лагъай группадин

набутрив, хизандин гъар са касдив яшамаш хъун патал герек пулдин агъа кланин къадар агак тийизвай набут аялар авай хизанрив, 18 йисан яшдив агак тавунвай пуд ва адалай гзаф аялар авай хизанрив, къилди яшамаш жезвай 60 йисалай алатнавай бейкар агъалиярив, газораспределительный идарадихъ галаз икърар кутунайла, агакъда.

Магъмудова малумарна хъи, министерстводин талукъ идарайри реестрда авай инсанар яшамаш жезвай вири къвалер ахтармишна ва къвалериз газ тухун лазим тирди, анра инсанар яшамаш жезвайди тестик хъана. Абурукай социальный куьмек лазимбурни тайнарна. Пулдин такъатар республикадин бюджетдай ахъайда.

Росреестрдин РД-дин управленидин регъбер Арсен Пирмегъамедова, регистрация тавунвай къвалер аваз хъайитла, хуьрерин администрацийрин къилериз, маса санизни тефена, Росреестрдин управленидиз арза хъинин ихтиярдикай лагъана. Лазим чарар электронный форматда авазни ракъуриз жеда.

Сергей Меликова алава хъувуна хъи, гъар са къвал регистрация авунайла ам фад газдалди таъминарунин аслу жеда. Ада муниципалитетрин къилериз агъалияр арада гъавурдик кутунин къвалах гегеншаруниз эвер гана.

Мярекатдин сергъятра аваз РД-дин ЖКХ-дин карханаяр экономикадин жигъетдай дурумлудаказ вилик тухуниз талукъ программа кылиз акъудзавай гъалдизни килигна. РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Манвел Мажонца хабар гайвал, и программа Россиядин экономика вилик тухунин министерстводихъ галаз санал туюьлурнавайди я.

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Хийр Аллагъди гурай

Махсус операцияда Ватандин буйругъ, аскервилдин буржи кылиз акъуддайла, игитвилелди телеф хъайи военный къуллугъчийрин жергеда дагъустанвийрин ава. Абурун сиягъда сад лагъай чкадал офицер Нурмегъамед Гажимегъамедов ала. Адаз Россиядин Игитдин (къейидалай къуллукъ) твар гана. Женгера телеф хъанвай ватандашар Аллагъдин рагъметдик акатрай.

▶ 3

ЖЕМИЯТ

Европадин ивирар...

“Вилик” фенвай Европади чеб фашизмдин тегъуьндикай хъейибуруз “вагъшияр”, “чулав азиаттар” лугъун давам жезва. Гила, а “цивилизаторри”, вири крарилай цлар чугуна, Украинадикай цийи миллетчийринни фашистрин муг туюьлурна. Европа сад хъана, Россиядин халкъарал - вири россиявийрал “санкцияр” (къадагъаяр) алкълурнава.

▶ 4

ТАРИХ

Сур чешмейрин гелерай

Луткунрин жуьмя-мискинда авай хътин надир мигърабин амуькаяр Дагъустанда мад анжах къве мискиндай жагъанва: Къаракурдин (Докъузпара район) ва Къалакъорейшдин (Дахадаев район). Абурукай виридалайни къадимди Къаракурдин мискиндай мигъраб яз гъисабзава (Хасир). Мискискарин хуьрени гъа и жуьредин мигъраб хъайидакай делилар ава.

▶ 5

ЭКОНОМИКА

Къиметар хкажунал - зарпанд!

Хуьрер арадал атунин, авадан хъунин бине тир колхозар, совхозар чукулрна, шегъерар виликди финин чешме тир фабрикаяр, заводар ва маса карханаяр дарбадагъна, миллионралди агъалияр бейкарриз элкъвена. Гзаф хуьрерин агъалияр, къвалах жагъуриз, яргъариз акъатна, гилани физва.

▶ 7

МЕДИЯТ

Мумкинвилер гъялай акъуд тийин

Къиблепатан Дагъустанда, къилди къачун хъайитла, лезги районра, халкъдин художественный селяткаревилерин месэлайрал машгъул хъанвай махсус са центрани авач. Заз чи вири районрин къилериз ихътин суал гуз кланзава: и кардин себеб вуч я?

▶ 9

СПОРТ

Тебрикзава

Майами шегъерда (США-дин Флорида штат) ММА-дай кыле феи “Eagle FC 46” турнирда сифте сефер яз иштиракай Икрам Алискерова чун нубатдин сеферда шадарна. Америкадай тир На-Шон Барреллахъ галаз кыле феи бягъсина ам, судъийрин сад хътин къарардалди, гъалиб хъанвайди яз малумарна...

▶ 15

Важиблувал къейдна

Агъмед МАГЪМУДОВ

15-мартдиз Дагъустандин Къил Сергей Меликова РФ-дин Хатасуз-вили Советдин Секретарь Николай Патрушеван регъбервилек кваз Грозный шегъерда кыле фейи совещанида иштиракна. Ам Кефер-патан Кавказда милли хатасузвал таъминаруни талукъарнавайди тир.

“Лезги газетдиз” РД-дин Къилин пресс-къллугъди хабар гайивал, мярекатдин сергъятра аваз экономикадин, государстводин, жемиятдин хатасузвилек талукъ месэляри экстремизмдин терроризмдин тешкилатриз аксивалунин жигъетдай къабулзавай алава серенжемар веревирдна.

Совещанидал инфраструктурадин кар алай объект, гзаф къадар

инсанар къваті жезвай чкаяр къетлен гуъзчивилек кутун важиблур тирди къейдна ва и жигъетдай СКФО-дик акатзавай регионрин кылериз са жерге тапшуругъар гана. Украинада арадал атанвай галар фикирда

къуна, совещанидин иштиракчийри милли хатасузвал таъминарунин месэляризи къетлен фикир гун лазим тирди къейдна.

Геъеншдиз РД-дин Къилин официальный сайтдай келлиз жеда.

“...Са пай хъунал дамахзава...”

Абад АЗАДОВ

Донбасдин мулкар фашистрикай, Украинадин нацистрикай азаддай вахтунда дирибашвал, утквемвал къалурай дагъустанви Нурмегамед Гъажимегамедоваз Россиядин Игит лагъай твар гунихъ галаз алакълу яз РФ-дин Президент Владимир Путина лагъай гафар гъар садан рикле гъахдайбур, руьгь кутадайбур хъана.

“Зун лакви я, дагъустанви я, чеченви, ингуш, урус, татарви, чувуд, мордвин, осетин... я. Зун и алемдин, Россиядин къудратлу, къуватлу, гзаф миллетрикай ибарат халкъдин са пай хъунал да махзава”, - лагъана уьлкведин Президентди, Россиядин агъалирин рикел чи къуват садвиле авайди хуналди.

Владимир Путинан гафари руьгь кутунвай вири миллетри, гзаф коллективри, агъалири уьлкведин Яракълу Къуватри Донбас неонацистрикай азад авун патал гъиле къунвай кар гъахълуди, дуьзди яз гъисабзава.

Россиядин армиядин серенжемарин тереф дагъустанвийрини хуьзва. Дагъустанди чи Яракълу Къуватрин Z гъарфунин лишандик кваз Севастополди къил кутунвай эстафета Калмыкиядивай къабулна ва идахъ галаз алакълу яз регионда жегъилри, школьникри, ветеранри рейсавилин мярекатар тешкилзава. Дагъустанди эстафета Чечен Республикадив ва Астрахандин крайдив вахкана.

И жуьредин мярекатар кыле тухудайла, РД-дин Къил Сергей Меликова лагъана: “Украинадин миллетчийри, акъваз тийиз, ийизвай

гъужумар себеп яз, Донбасдин агъалияр - аялар, дишегълияр, яшлугъур чпин къвалерай катуниз мажбур хъана. Ихътин баладик акатнавай инсанар Россиядивай куьмек тагана таз хъанач. Чун са халкъ я ва алай макъамда чна чи садвал мадн мягъкемди тирди къалурун, кеве гъатнавай стхайриз, вахариз куьмекдин гъил ярги авун лазим я. Са рахунни алач, Дагъустанни къулухъ акъваздач. Дагъларин уьлкведи Донецкдин ва Луганскдин республикайрай катуниз мажбур хъанвай 1268 кас къабулда. Дагъустанда масадан дердинив къетлен жуьреда эгъчзавайди я. Кеве гъатнавай касдиз алакълу куьмек гун гъар са дагъустанвиди вичин буржи яз гъисабзава. Мугъманар хушвилелди къабулунин гуьзел ва важиблур адет фадлай милли культурадин, къанажагъдин чешме хъанвайди я.

Къиметрал гуьзчивалда

14-мартдиз Махачкъалада РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Ризван Гъазимегамедован регъбервилек кваз кыле фейи совещанидал республикада игътият патал хуьзвай недай-хъвадай суьрсетдиз талукъ яз авай галар веревирдна.

“Чна сифте нубатда герек къезвай метягърин къиметар дурумлудаказ хуьн патал базарра арадал къезвай галариз виликамаз къимет гана кланзава”, - лагъана Р.Гъазимегамедова совещание ачухдайла. Адан гафаралди, къиметар хкаж хъунин месэла муракабди я, агъалирин къазанжияр тимили жезвай шартлара и кардиз рехъ гана виже къведач.

Мярекатда иштиракъи бязи карчийри къейд авурвал, гъакъисагъвал авачир, тупуналди маса гузвай бязи алверчийри чпин алишверишдин карханагар агалнава, ихътин шартлара кура-кура маса гузвай затларин къиметар хкаж жезва. Мисал яз, шекердин къимет са гъафетдин къене юкъван гъисабдалди 8-10 манатдин багъа хъанва.

РД-дин промышленностдин ва алишверишдин министр Низам Халилова хабар гайивал, шекер Дагъустандиз асул гъисабдай Краснодардин крайда авай алишверишдин члехи карханайри ахъайзава. Идалай гъейри, гречка, семечкайрин гъери ва са жерге маса суьрсетарни республикадиз паталай гъизва. Дуьгъу Бабаюрт ва Къизляр района гъасилзава. Гъуьр Дагъустандин кеферпата авай района Ставрополдин крайдай ва Ростовдин областдай гъизвай къуьлуьккай ийизва, я тахъайтла, и регионрикай санай маса къачузва.

Р.Гъазимегамедова къейд авурвал, метягърин къиметриз талукъ месэла алай вахтунда уьлкведин гъукуматдин дережада аваз веревирдзава. Ада республикадин талукъ идарайриз базарра авай къиметар датлана гуьзчивилек кутунин тапшуругъ гана.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай-хъвадай суьрсетдин министр Баттал Батталова хабар гайивал, республикадин муниципалитетриз чкайрал хуьруьн майишатдин мекедаяр кыле тухун теклифнава. Анра агъалиривай метягъар базардинбурулай ужуз къиметрай маса къачуз жеда.

Къейд ийин хъи, бязи суьрсетрин къиметар садлагъана хкаж хъунин себеприкай сад виликдай къецепатан уьлквейрай метягъар хкизвай рекъер агал хъун, маса регионрай къачузвай затлар чкадал хуьниз еке харжар акъатун я.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 15-мартдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 91 098-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 71 кас дуьздиз акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 80 700 кас (эхиримжи юкъуз - 122 сагъар хъийиз алакълана. Дагъустанда коронавирдиздик 3569 (эхиримжи юкъуз - 0) кас къена.

Аялриз савкъат

Агъмед МАГЪМУДОВ

Алатай гъафетда Агъа Стлалрин юкъван мектебда “Лезги газетдин” редакциядин махсус проектдин сергъятра аваз акъуднавай “Лезги члал чирин” ктабдин презентация кыле фена. Мярекатда Стлал Сулейманан райондин къил Нариман Абдулмуталибова, “Лезги газетдин” къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова, райондин къилин сад лагъай заместитель Лацис Оружева, РФ-дин Президентдин патав гъай РД-дин Гъамишалугъ Векилханадин Общественный Советдин член Мурад Мегъамедкеримова, образованидин управленидин начальник Гъуьсейн Шихбабаева, депутатрин собранидин председателдин заместитель Максим Аскерова, Агъа Стлалрин хуьруьн администрациядин къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Надир Эфендиева, мектебрин директорри ва масабур иштиракна.

Казбек Агъаларов

Мурад Мегъамедкеримов

Разим Пирмегамедов

Вагиф Исмаилов

Мярекат Агъа Стлалрин хуьруьн мектебрин директор Феликс Магъмудова ачухна ва ктабдикай суьгъбетун патал гаф Мегъамед Ибрагъимоваз гана. Ада къейд авурвал, цийи ктаб сифте нубатда аялар патал гъазурнава. Ана лезги сесер арадал гъизвай органрикай, плузаррин ачух тушир сесерикай малуматар, жуьреба-жуьре тапшуругъар гъатнава. Ктабдин къетленвилерикай сад ам я хъи, ана материалар кеве члалал ганва: лезги ва урус. Адакай гъакъли лезги члал чириз кланзавай вирибурувай менфят къачуз жеда.

Гуьгъуьнлай рахай Нариман Абдулмуталибова лезги члал хуьнин ва вилик тухунин рекъе “Лезги газетдин” редакцияди тухувай къвалахдиз еке къимет гана, М.Ибрагъимовани К.Ферзалиева акъуднавай “Лезги члал чирин”, “100 тапшуругъ” ктабрин къетленвилерикай рахана, коллективдихъ агалкъуна хъун алишна.

Мярекатдин сергъятра аваз М.Ибрагъимова “Лезги члалан ктабар - мектебрин” серенжем кыле тухузвайдакай ва адан сергъятраваз мумкинвилер авай стхайри, вахари чпин хайи хуьрерин мектебрин ктабар маса къачузвайдакай хабар гана. Ик, сифте яз и проектдик Стлал Сулейманан райондин векилри пай кутуна: РФ-дин Президентдин патав гъай РД-дин Гъамишалугъ Векилханадин Общественный Советдин член Мурад Мегъамедкеримова, карчийар тир Разим Пирмегамедовани Вагиф Исмаилова райондин мектебра 1-классра клелзавай аялриз паюн патал 660 экземпляр маса къачуна. Мергъяматлувилин и кардиз чи ватангълийри 195 агъзур манат пул чара авуна.

Хайи члал хуьник еке пай кутунай ва аялриз ктабар савкъат авунай М.Мегъамедкеримоваз, Р.Пирмегамедоваз, В.Исмаилов райондин къил Нариман Абдулмуталибова сагърай лагъана.

Рикел хкин, “Лезги члал чирин” ктаб акъудунин пулдин такъатар чара авурди (160 агъзур) Агъа Стлалрин хуьрай тир, алай вахтунда Ставрополь шегъердин Думадин депутат Казбек Агъаларов я.Къуй чи ватангълийрин садакъаяр Аллагъди къабулрай ва абурун берекатар артух хъурай!

Малумат

ИГРАМИ ГАЗЕТ КИЛЗАВАЙБУР!

Малум тирвал, жуьреба-жуьре уьлквейри Урусатдиз акси санкцияр къабулнава. Абурун нетижада, хейлин регионар хъиз, Дагъустандани бязи метягърин къиметар хкаж, къецепатан уьлквейрай метягъар хкизвай хейлин рекъер агал хъанва.

Арадал атанвай галара республикадин бюджетдай чара авунвай пулдин такъатар къенятунин игътият арадал атанва. И месэла Дагъустанда акъатзавай СМИ-ризни талукъ я. Гъавилляй, и нумрадила гатлунна, “Лезги газет” вахтуналди виликдай хъиз, яни рангунин чинар авачиз акъатда.

Абдулфис ИСМАИЛОВ

КЪ ВЕ йисуз рикле-лувал кутаз хъайи тлугъвал, къаравилий-риз вегьена, къвед лагъай пландал алудна, алай вахтунда инсанрин фикир Украинада тухузвай махсус операцияди вичел желбзава. Ковиддин месэла инсанрин фикир-да сад лагъай чкадал тахъун гъавурда акъадай кар я: азар акатзавайбурун къадар йикъалай-къуз тлимил жезва. Месела, эгер 11-февралдиз 203 агъзурдалай виниз азарлу хъанвайбуру авайтла, 1-мартдиз абурун къадар 97 агъзурдав агакъна.

Муькуь патахъай лагъайтла, алай вахтунда Украинада къиле физвай гъалари чи инсанрин риклерик секинсузвал, гъалаба кутазва. И месэладик квалеле-хизанда, телевизордин клане ацукъна, кучьедени рахазва. "Къе чаз недай фуни ава, хъвадай ядни. Пакагъан югъ гъикъ жедатла, нивай лугъуз жедат?" "Садбуру икълугъуз-ва, масабуру акълугъуз-ва - чун нин гафарихъ члалахъ жедат?" "Пака чи къилел вуч къведа?" "Политикар меслятдал вучиз къевезач?" Суьгъбетар ийидайла, гъа ихътин суалар гузва гъафбуру.

Саки вири и суалриз гъукуматдин жавабдар къуллугъчийри жавабар гузва. Абуру гъавурда твазва хъи, къунши республикада арадал атанвай, чи улкъведиз

вакъайриз талукъ тир къилин суалар" макъаладай гъанвай цитата я. Адан автор - экономикадин илимрин доктор Пол Крэг Робертс США-дин 40-президент Рональд Рейганан администрацияда финансрин министрдин заместителвилан къуллугъдал хъана. Рикел хкин: Рейганакъй - пешекар киноактердикъй, тежрибалу политикдикъй Америкадин регъбер хъайи девирда (1981-1989-йисар) информациядин дяведа Горбачев къиле авай Советрин Союздин сенгерар зайиф хъана. Чун неинки информациядин бягъсина магълуб жез башламишна, гъакълудратлу улкъве чкйдай гъалдиз мукъва хъана. Ахпа атай регъберди ам чукълурна.

Лугъун герек я хъи, Украинада къиле физвай вакъайра Урусатдин тереф хуьз-вай, НАТО-ди тухузвай дявекар политикадиз акси тир, Рагъакълудай патан улкъвейрин гъукуматар критика ийизвай политикар, деятелар, журналистар гъам Америкада, гъамни амай вири улкъвейра ава. Месела, Нью-Йоркда и кардиз талукъ митингарни хъана. Урусатдикъй тахсир кутуна, "коллективный Западди" гъазурай резолюция ООН-да сесериз вегъейла, адан тереф 35 улкъведи хвенач.

ИСЛЯГЪВАЛ таклан са касни авач. Виридан мурад акъалтлай къурхулвал арадал гъун мумкин тир чурьук меслятар авуналди куьтягъ хъун я. Амма чи дипломатри гъикъван алахъунар ийизватлани, акъл жезвач. Вучиз лагъайтла, США-дин администрацияда авай дявекаррин тапан гафарихъ инанмиш хъанвай укра-

ри дуйньядин вири экономикадиз чехи зарар гузва. И кар гъатта Россия такланзавай твар-ван авай экономистрини хиве къазва. Килиг садра, Урусатдин газ, нефт маса къачун акъвазарунин нетижада дуйньядин базарра тлелии газдин къимет гъич садрани тахъай къван багъа хъанва: са агъзур кубометрдихъ 2000 доллар. Яргъалди икъл давам хъайитла, дуйньядин экономика чехи кризисда гъатдачни? Россияди, капитализмдин, базардин экономикадин къанунри истемизшзавайвал, чи газ ва нефт маса къачуз кланзавайбуруз "ваь" лугъузвайди туш эхир.

Гъа са вахтунда санкцияри улкъведин экономикадиз гузвай зарар тлимиларун, иллаки кесибвиле яшамиз жезвай агъалияр мадни дарвиле гъат тавун патал руководстводи менфятлу серенжемар къабулзава. Агъалияр нарази жедай себебриз рехъ тагун патал, гъам чкадин гъукум-да, гъамни федеральный министерстводира жавабдар къуллугърал алайбуру къетлен режимда аваз къвалахиз, вири чалишмишвилер ийизва.

ЧАЗ жуван вилералди акъазва: туьквенра, базарра недай-хъвадай продуктин къитвал авач. Къиметрикай рахайтла, къе абур хъаж жезва, амма кичевилан къалабулух кутадай гъалда - ваь. Месела, малдин як Махачкъаладин базардал ва туьквенра са килограмм 350-400 манатдай я.

За лугъузвач хъи, къиметар ужуз я. Гъакъикъатдани, гъар садавай герек вири продуктар бене къадарда къачуз жезвач.

Текдиз тадач

Хийир ЭМИРОВ

США-дин тамам гуьзчивилик акатнавай, гъатта, тлугъузурлайни, зурзаз акъваззавай Евросоюздик акатзавай улкъвейрин къилер (Россиядин газдила, нефтладила, чулав ва рангунин металлрилай, тежилдилай, миянардай шейэрилай (удобренийрилай)... аслу) чи улкъведив душманвилелди эгечлзавай гъалар акурла, мягътел жезва ва ажуьни акатзава. Абуру санал, Украинадин къилиз атайбуруз къаюмвал ийиз, ана фашистар, бандеровчияр неонацистар майдандиз ахкъудна. Къе абуруз долларралди, евройралди, яракълалди куьмекни гузва. Муьжуд йисуз абурув Донецкдал ва Луганскдал гъужумрин, терактрин гъерекатар ийиз туна. 15 агъзурдалай гъаф инсанар телефна.

Къе фашистар, неонацистар терг авун Россиядин Федерацияди вичин хивез къачуна. США, Евросоюз гъа алчакхрин терефдарар хъанва ва Россиядиз 6 агъзурдалай гъаф санкцияр малумарнава. Гъа идалди чи улкъведин экономика кланяй акъудиз, халкъар кесибвиле тваз, гъукумдиз акси акъвазариз кланзава. Ихътин угъраш кралалди, къурьукралди абурувай чи гъахълу рекъин вилик пад къаз жедач. Россиядихъ гъаф миллетрин ватанперес халкъ, вири четинвилериз дурум гудай мумкинвилер, душмандин гъерекатриз жаваб гудай яракъл, гъакъл дуствал хуьзвай улкъвейрни ава.

Алай макъамда Донецкдин, Луганскдин ва Украинадин маса шегъеррай катуниз мажбур хъанвай инсанар лап клева ава. Россиядин Федерациядин вири регионри абуруз риклин сидкъидай куьмекзава. Суьрсетдалди, хсуси къвалера чкаяр гуналди, муьгманвиле къабулалди. И муракаб гъалара дагъустанвиярни къуллухъ акъвазнавач. Абуру гъамиша клева авайдаз куьмек гуз гъазурбуру я. Гилани гъакъл я.

14-мартдиз Дагъустан Республикади Донецк ва Луганск республикайрай Крымдиз къевезвайбуруз мергъяматлувилан куьмек рекъе туна. Чехи вад автомашиндиз 80 тондилай виниз жуьреба-жуьре парар (хъвадай яд, консервияр, суьрсет, яшайишда ишлемишзавай химиядин шейэр, медицинар, парталар...) янавай.

Автомашинар рекъе твазвай чкадал РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимова лагъана: "Сад тир Россия" партиядин Дагъустандин отделенидин секретарь Сергей Меликован тапшуругдалди чна Ростов, Новгород областра ва Крым Республикада чка жагъанвай Донецкдай ва Луганскдай катнавайбуруз куьмек гудай рекъер жагъузав. Мергъяматлувилан и гъерекатдик Дагъустандин хуьрун майишатдин суьрсет гъасилзавай вири карханаяр экечнава. Чна сифте нубатда геждалди амукъдай продуктар хъянава - шекер, гъуьр, консервияр, фан продуктар. Гъа са вахтунда республикадин гъукуматди клева гъатнавайбуруз рекъе твадай шейэр гъазурун кар давамарда. Зун къевелай инанмиш я, дагъустанвийри Донбассдай катуниз мажбур хъанвайбуруз вири патарихъай куьмекар гуда".

"Сад тир Россия" партиядин Дагъустандин отделенидин секретардин заместитель Мегъамед Мегъамедова лагъайвал, исполкомди шегъеррин ва районрин администрациярихъ, общественный организациярихъ, бизнесменрихъ, меценатрихъ, депутатрихъ, мергъяматлувилан фондарихъ галаз сихдаказ къвалахзава ва сифте нубатда герек къевезвай шейэр, суьрсет къватлун патал вири жуьредин серенжемар тешкилзава.

Хийир Аллагъди гурай

къурхулу, акъалтлай хаталу месэла, чна гъаф йисарин вахтунда гъикъван чалишмишвилер авунатлани, ислягъвилан, меслятар авунин рекъледи гъялз хъанач.

- Украинада тухузвай махсус операциядин къилин месэла Россия Рагъакълудай патахъай авай къурхулвилекай хуьн я, - малумарна РФ-дин оборонадин министр Сергей Шойгуди. Ада виликдайни къетлендиз къейд авунай хъи, чи къушунри Украина оккупацияда твазвайди туш. Ислягъ агъалийрин уьмуьр ва хатасузвал хуьн патал вири серенжемар къабулзава, абурув гуьрметдивди эгечлзава.

Махсус операциядин темади дуйньядин вири улкъвейра са касни - политикар, аналитикар, алимар, культурадин деятелар, спортсменар, жергедин агъалияр - инсаниятдин къадар-къисметдикъй фикирзавай гъич са касни къайгъусуз яз тазвач.

ИНАЛ аз къецепатан авторрин садкъве цитата гъун кутугнавай кар хъиз акъазва. Аламат жедай кар туш: советрин девирдилай инихъ Россиядиз акси информационный дяве тухузвай Рагъакълудай патан СМИ-ри къе чи улкъведикай тапан ихтилатар чукълурзава. Амма гъахълувал клани, дуйньядин гъаларин пакагъан йикъакъй фикирзавай камаллу инсанар гъа улкъвейрани ава. Ингъе абуру вуч къхъизватла.

"Кремлди Германия газдикъй атлана, ам фалужди ягъайди хъиз авунач. Урусри Америкадин ва Европадаин активар национализироватнач. Урусри, чиликай хкудзавай ресурсар маса гун акъвазарна, алишвершиддин чехи алакъяар члурнач. Урусри къецепатан улкъвейриз къуьл маса гун акъвазарнач. Сербияда, Афгъанистанда, Пакистанда, Иракда, Ливияда, Сирияда инсанвиллиз акси яз авур тахсиркарвилерай Америкадинни Европадаин дяведин тахсиркарар къуна дустагъ авун патал урусри международный ордерар къхъенач.

Вучиз ахмакъ хъанвай Рагъакълудай пад и магълуб хъанвай дяве давамариз алахъзава? Вири Рагъакълудай патан акъалтлай ахмакъвал гъисаба къуна, за виликдайни лагъайди тир хъи, гъалар мадни къурхулу жедат"... И цларар "Свободная пресса" интернет-изданида ганвай "Пол Робертс: Украинада къиле физвай

инви миллетчийри чпин ватандин, халкъдин, кесиб инсанрин къенин ва пакагъан йикъакъй фикирзавач. Абуруз махсус операцияда гилан аямдин гужлу яракъл гъилевай, виниз тир гъазурвал авай урус аскер гъалиб хъанвайди хиве къаз кланзавач. Миллетчийр тамамвилелди магълуб жедайди, Урусатди вичин хатасузвал таъминардайди виридаз, "коллективный западдизни" чизва. Бес вучиз, куьн гъакъван мергъяматлуьр яз хъайила, инсанар, жегъил чанар телеф тежедай рекъл къевезвач? Телефвилер къе терефдайни жезва. Абурукай РФ-дин Минобороначи малуматар гузва. Гъа хабаррихъ инанмиш хъана кланда. Фейкрихъ - ваь.

Махсус операцияда Ватандин буйругъ, аскервилан буржи къилиз акъудайла, игитвилелди телеф хъайи военный къуллугъчийрин жергеда дагъустанвиярни ава. Абурун сиягъеда сад лагъай чкадал офицер Нурмегъамед Гъажиме-гъамедов ала. Адаз Россиядин Игитдин (къейидалай къуллухъ) твар гана. Женгера телеф хъанвай ватандашар Аллагъдин рагъметдик акатрай. Абурун хизанр чна, хажалат члугуналди, башсагълугъвал гузва. Къуй Аллагъди абуруз сабур гурай.

РОССИЯ клева тун патал, Америка къилеклева аваз, "коллективный западди" эцигзавай санкцияр къвердавай заланарзава. Хиве къуна кланда, абурулди чун, гъаф товарар къецепатан улкъвейрай маса къачузвай чи улкъве, гъакъикъатдани, са къадар четинвилера твазва. Мисал патал, экспертри лугъузвайвал, электроникадин, иллаки гъавадин транспортдин хиле. Рикел хкайтла, пассажирар тухудай советрин самолетар дуйньяди виридалайни хатасуз, виридалайни къулай, къенятлугур тир. Гъайиф члугвадай тегъерда рикел хъезва: "Летайте самолетами "Аэрофлота". Гила абурун чкадал чна Америкадин "Боингар" лизингдин къайдада ишлемишзава. Гъабурни санкциярик кутунва.

Амма санкциярихъ маса къуватни ава эхир. Россия экономикадин зурба мумкинвал авай, тлелиятдин ресурсралди виридалайни девлетлу чехи улкъве я. И ва я маса себебралди а ресурсар, гъайиф хъи, ишлемишуник кутаз хъанвач. Ятлани чи улкъведиз акси яз эцигзавай санкция-

Эхъ, инфляция, агъалийрин гъакъикъи доходар гъисаба къурла, къиметар багъа жезва, амма а продуктар авачиз хъанайтла, мадни пис жедай. Гъа са вахтунда са жерге продуктин къиметар хъажун къадагъа авунва. Базарда, туьквенра недай-хъвадай продуктин къиметар гъосударстводин гъар йикъан гуьзчивилик кутунва.

Мад са кар къейд ийин. Тлугъвалдихъ галаз алакълалу яз эцигнавай къадагъаярни къезиларнава. Кинотеатрриз, театрриз, музейриз, общепитдин карханайриз къевезвайбурун къадар тлимиларун истемизшзавач. Банкетный заларни къвалахдив эгечлда. Амма коронавирусдин вилик пад къун патал омикрон-штамм геьенши майданриз чклизвай шартлара дараматрин къенепата медицинадин маскаяр мажбури яз алукулун, дараматар хъсандиз дезинфекция авун чарасуз я. Гила къуллугърин хиле къвалахзавай карчийрин гъалар, геьки-гайла, хъсан жедат, чеб "шоу-бизнесдин гъетер" я лугъузвайбурун гъаларни. Куьлуь бизнесдиз куьмек гун патал налогрин, кредитрин жигъетдай къезилвилер ийизва. Налогрин рекъай тайин карханайриз рухсат гузва. Карханайра алазиз-алачиз ахтармишунар тухуз, наразивилер арадал атуниз рехъ гудайвал ийидач. Карханайра планламишнавай ахтармишунар тухунни акъвазарнава.

Гъелбетда, вири чаз кландайвал жезвач, амма чехи къалабулух къачудай билелу себебар авач.

МАХСУС операция гъалибвилелди куьтягъ жедайдал шак алач. Россияди, вичиз тарихдин адет хъанвайвал, миллетчийрикай азад хъанвай стха халкъдин уьмуьр ислягъвилан шартлара гуьнгуьна хуьтас, дуьм-дуьз лагъайтла, хатасуз шартлара цлийи уьмуьр къурмишиз куьмек гуда. И кардални шак алач. Амма гъа идалди чи хатасузвал тамамвилелди таъмин хъанва, чи улкъведиз къецепатай къурхулвал амач лагъана архайинвал ийиз жедани?

Чехи татугайвилер, четинвилер галай, чпелай аслу тушир гъалар арадал атанвай вахтара лезгийри Аллагъ-Тааладивай куьмек тлаабда:

Дуйнья - къени,

эхир хийир хъурай...

Хийир Аллагъди гурай!

Къастунин бегьер

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Милли газетда къвалахзавай йисара зун гзаф инсанрихъ галаз таниш, гуьруьш хъана. Ахътинбурни гьалтна хьи, чпин инсанвилехъ, къенивилехъ, дугъривилехъ, михъвилехъ къадар авачирбур. Гъа ихътинбурукай сад, тарихчи, "Лезги газетдин" дуст ва

амадаг, жемиятдин деятель **АКВЕРДИЕВ Эфенди Таривердиевич** тир.

Советрин Союз чукурун, Коммунистрин партия тахъай мисал авун Эфенди муаллимди лап багъри къвал, хизан, хуьр барбатI авурди хъиз къабулнай. Коммунистар вилай вебин - им уьлкведин гележегизни зурба зиян гун тир. Гъакъикъат гъаки тирди ва жедайди ада митингрални, собранирални лагъана, печатдин изданийризни макъалаяр къена. Коммунистрин партиядин идеяралди чехи хъайи алимди, камалъгълиди къатIана: уьлкведин къилиз атай ксарин - "демократрин, радикалрин", РагъакIдай патан уьмуьрдин ерийриз, яшайишдиз майилвалзавайбурун фикирар, къастар хъсанбур туш. Абуру уьлквени, халкъни кугал гъида. Гъаки хъунни авуна. Идакай ада заз са шумуд-ра, рикI куз-куз, ихтилатнай.

- Гъевечи чIавалай заз къвале акурди са шикил я, - рикIел хъидай Эфенди Таривердиевич. - Дах кефсуз тир ва яргъалди месе авай. Дидедин везифа адахъ гелкъуьн тир. Ара-ара дахди вич хъсандиз гъиссдай ва ам куьмедиз экъечIдай. Са вахт алатайла, адаз мад азарди тади гудай. Къвалин вири къайгъуяр дидедин хиве гъатнавайIани, ада усалвал къалурзавачир. Тарифун туш, зи диде Гъава викIегъ, дирибаш дишегъли тир. Ада вицин хиве авай пар эхирдалди ялна. А вахтунда чахъ пуд кал авай. Гъа и гъайванри чун хвена. Дидеди некIедикай гъери, ниси, мукаш, хъанек хкуддай. Абуру Къасумхуьруьн базардиз тухудай, хизандиз герек маса суьрсетдихъ галаз дегишардай. Дидедин "Калериз икрам ая, чан хва, абур чи фу-къафунни, партални, вири я" гафар рикIелай алатдайди туш. Хуьре амай къван гагда зун гъайванрихъ гелкъвена...

Кумухърин сифтегъан школа куьтягъай Эфендидиз Къурагърин школа-интернатдикай къвални, чирвилерин маканни хъана. Дагъдин вири хуьрера юкъван, гъатта ирид йисан школярни авачир, гъавилай вири хуьрерин аялри къелунар школа-интернатда давамарзавай. Гъяд йикъара Эфенди 20-25 километрдин мензилдиз яхдиз хуьруьз хъфидай, дидедиз куьмекар гудай. Адани вичин авай са хъиз галайвилер ийидай. Са кап фу, савун къве къватI вахкана, рекъе хутадай. Дяведин вахтунда имни гзаф тир. Чехибуру авай-авачирди къватIиз, фронтдиз рекъе твазвай эхир. Азиятар, четинвилер гъикъван ацалтнатIани, гадади абуроз дурум гана. 1943-йисуз ада школа-интернат куьтягъна. Хуьрера муаллимар амачир, вири фронтда авай. Жавандикай хайи хуьре муаллим хъана. Дидедиз хъайи и шадвал Тариверди дах рагъметдиз финихъ галаз пашманвилез элкъезва.

- Итимрикай ичIи хъанвай хуьре вири къвалахар, къайгъуяр дишегълийрал ацалтнавай эхир, - рикIел хъидай Эфенди муаллимди. - Кларасдин балкIанар хъиз, абуроз ксудай вахтни жагъизвайди тушир. Юкъуз - колхоздин къвалах, йифиз - къвалин. Йифен къуларалди гъерекатдик жедай. Аялриз хуьрек гъазуриз, парталар чуьхуьз, къазун хъанвайбуруз раб хъиягъиз, гуьлуьтар, элжекар храз... Зун гилани мягътел жезвайди я, абуралай алак гъикI ийизвайди тирIа. Баркалла чпиз!

За КПСС-дин тарихдин кафедрадин профессорди баянар гун патал Коммунистрин партиядикай ихтилат кудна. Сабурлу, секин инсандин хъуьтуьл сесиник гъасятда маса тавар акатнай.

- ЦекIеуд миллион коммунистикай ибарат партия пуд касди- хаинри, са ягъ-ягъунни галачиз, чукурун са тарихдани тахъай кар я.

Къе гъарда вичин рикIел атай, гзаф вахтара гъахъсуз, нагъакъан гафар лугъузватIани, тарих тарих яз амукъна къанда. Хъайи кардиз хъанач гъикI лугъуда? Са низ яIани къан хъуналди, уьлкведиз талукъ вакъайрилай цIар чулгун дуьз туш. Коммунистрин партия арадал гъуник, уьлкве вилик тухуник лезги халкъдин рухвайрин ва рушарин пайни ква. Гъа и крар патал гзафбуру чпин чанарни къурбанд авуна. Къе абурун лайихлувилер, игитвилер, гъалибвилер тахъайдай къун - им бес ахмакъвал, жавабдарсузвал тушни? Коммунистри кесиб халкъдиз асайиш яшайишдихъ фидай рекъер ачухна. Мегер къе абур пислемеишзавайбуру гъахълу яни? Ваь, амма абур геж гъавурда акъада, крар мадни чуру патахъ элкъевейла.

Дяве куьтягъ хъайила, кумухъви Дагъустандин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай педагогвилер институтдик экечIна. Гуьгъуьна дидедин "я чан хва, вун а шегъерда гъикI жедатIа?" гафарин сес амайIтани, четин жедайди чизвайIтани, чирвилерихъ авай цIигелвал чехиди тир. Къилинди, ада хъсандиз къелна. Дипломдин иеси хъайи жегил муаллим Къасумхуьруьн райондин Шихидхуьруьн школадиз рекъе туна. Тарсариз фейила, мягътел хъана: чехи классра къелзавай гадаяр, рушар вичелай яшдиз чехибур, буйдиз къакъанбур, надинжални квайбур тир. "Завай ибурун аявал ийиз жедатIа?" - фикир фенай тарихчи муаллимдин рикIай.

- Захъ са артуханвал авай, - плузаррик са живи хъвер кваз лагъанай Эфенди Таривердиевич, - чирвал. За тарихдин тарс ахъайдайла, гзаф вахтара лезги чIалап, ярус чIал чизвачир эхир, аялри, хкетдихъ хъиз, яб акалдай. Къейд ийин хьи, хуьруьн аялар къелиз ашкъи авайбур тир. Гъавилай са четинвални за гъисснач.

Сир туш, алакьунар авай, кар алакьдай касди, гина хъайитIани, вичин къил акъудда, инсанрин патай гъуьрмет къазанмишда. Идалайни гъейри, кумухъви секин, къени къилихрин, шад, зарафатрал рикI алай, къеве авайдаз куьмек гудай жегил тир. Идан нетижани тарифлуди хъана: са йисалай Эфенди Аквердиев Шихидхуьруьн школадин директорвиле тайинарна.

Яргъалди ина къвалахдай мумкинвал гана муаллимдиз. Республикада чка-чкада округар тешкилна. Эфенди муаллим Дербент округдин халкъдин образованидин отделдиз къвалахиз ракурна. И вахтунда ада вичин хизандин бинени кутуна. Белижда къвални эцигна. Сад-садан гуьгъуьналла хизанда аяларни пайда хъана, рухвар, рушар. Белигдай Дербентдиз физ къвалахун четин акъваззавай. Гъавилай образованидин отделдин заведующийдихъ галаз меслят хъана ва Аквердиев Белиж поселокдин юкъван школадин завучвиле тайинарна.

- Жуван къвалах за гъевесдивди къиле тухузвай. Амма гъиссзавай, заз са вуч яIтани бес жезвач. 1961-йисуз зун Азербайжандин госуниверситетдин аспирантурадик экечIна. Ина заз чи ватангъли Аджиев Абдурагъмана гзаф куьмекар гана. 1965-йисуз за диссертация хвена ва тарихдин илимрин кандидатвилерин тIвар къачуна. Идаха галаз алакьалу яз къвалахзавай, яшамши жезвай чкаярни дегиш хъана. Зун Дагъустандин педагогвилер институтдиз къабулна. Зегъметни чулгваз, докторвилерин диссертациядин винелни къвалахна. Дагъустандин, Чечено-Ингушетиядин, Кеферпатан Осетиядин, Кабардино-Балкариядин, Ростовдин ва Москвадин архивра акъудай йикъар-йиферин нетижача чулду ашкъида гъакъдай материалриз барабар хъана. Тарихдин илимрин доктор, Москвадин Ленинан тIварунихъ галай госинститутдин профессор Олег Терновоя лагъанай: "Намуслу, жавабдар, зегъметчи дагъви, ви дехилра пуд диссертация хъидай материал ава". Ада лагъайвал хъунни авуна. Чехи пай документар ишлемишиз тахъана амукъна. Им гъич, Дагъустандин пединститутдин тарихдин кафедрадин заведующийди диссертация хуьн патал герек заключение гун тийиз са йис акъудна. И ламатI кар авурдаз - са затIни, амма 15 йисан зегъметдин нетижачал вил алай алимдиз гъикъван рикIин дарихвилер хъана... Диссертация Акверди муаллимди Москвада хвена.

Профессор вичи тамамарзавай гъар са кардив магъир устад хъиз эгечIзавай. Профессорвилерин дережадив агакъунин себебни адан алахъунрин, къастунин бегьер тир.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин
лайнхлу работник

Чи обществада "перестройцикрин" чукурунар, тарашунар, къакъудунар, алдатмишунар, ягъ-намусдалди алверунар къилин дережадив акъудайдалай инихъ саки вири чеб "азадбур", "аслу туширбур" яз гъисабзавай СМИ-ра Европада "вилики" фенвай "ивиррин" (агалкъунрин) тарифарни виликрай садрани тахъай жуьреда пропаганда авунин, яни чи агъалийрал абур илитIунин женгерни къуватлу хъана.

Вуч я Европада "вилик фенвай демократия"? Гъихътинбур я чал илитIиз алахънавай чехи "агалкъунар"? Гуя Советрин девирдин "ракъун пердеди" чун Европада зурба метлебдин "деветривай" къакъуднавай къван... (?)

Гила, Украинада, анаг цийи миллетчийрикайни фашистрикай михъун, урус халкъар (россиявиар) акъалтIай геноциддикай (миллет яз терг авуникай) хуьнин махсус серенжем (денафикация, демилитаризация - лезгидалди миллетчиликвиле, яракьлу къуватрикай михъун) киле тухузвайла, Европада "ивиррин" гъакъикъи къамат дуьздадал акъатнава.

Европада ивирар...

Сифтени - сифте а кар субутнава хьи, а "цивилизаторри" (еке "культурадин" иесийри) чпелай гъейри дуьньядал мад я чIалан, я культурадин, я экономикадинни яшайишдин, я марифатдинни ахлакъдин жигъетрай чпив къевдай халкъар авачирдай къазва. Гъавилай усал дережадин "вагъшияр" терг авун лазим я.

Вужар я "вагъшибуру"? Гъеле юкъван асиррани, адалай гуьгъуьнзани англо-саксонвийри неинки са урусриз, гъаки амай вири халкъаризни «вагъши азиатар» лугъузвай. Вагъширихъ (тамара, дагълара, къумлухара авайбурухъ) вуч культура жеда?..

Амма и "цивилизаторри" чпин сад лагъай гъисабарни, медицинадин алатарни, сагъардай дарманарни, гуьлерилай рехъ тухуз чирай приборарни гъа "азиятри" арадал гъайиди, гъакъикъи цивилизацияни инай, рагъэкъечIдай патай, атайди инкарзава. Тарихриз вилер ахъайна килигнайтIа, цавара кузвай гъетерин аламатарни сифте ачухайбур "азиятри" тирди аквадай... Динрал гъалтайлани, абурун сифте бинер ина ава...

Бес вуч я Европада, адахъ галаз сад хъиз вич дуьньядин агъа яз гъисабзавай Америкадинни "цивилизация", къилин агалкъун?

Мад тарих рикIел гъуниз мажбур жезва. Америкадин материк ачухайбур, ана чкадин агъалияр (аборигенар) вагъшивилелди тергна, чпин мукар кутурбур гъа инай, Европадай, фейибур тушни? XXI асирда Америкадин чулав рангунин агъалийри, чеб лукIвиле тур, къирмишай, гилани инсафсузвилелди клур гуз алахънавай лацубуруз эхирни чпин къаст къалурна. Хейлин памятникар чукурна, лацубур метIерал акъвазуниз мажбурна, чпин ихтияррин дережа хуьн патал генани яваш хъанвач.

Аквазвайвал, Европада виридалайни къетлен агалкъун ("цивилизация") чапхунчивал, масадан мал тарашун, чарадан гъисабдай чеб девлетлу авун яз, тарихда гъатнава. Европавийрин колониар (деветлет тарашзавай чкаяр) авачир пIипI дуьньядал алач. Китай, Индия хътин уьлквейар, вири Африка - ибурун колониар?..

Вири чапхунчи дявээр Европада башламишна. Гъана, чпин магъарада, куьтягъни хъана. Са парабурун сурар (мейитар) ина, "вагъшибурун" чилерал

туна. ИкI хъайиди я, тарихдай чаз чизвайвал, Македонскийдинни, Наполеонанни, Антантадин башчийринни, Гитлеранни «дуьнья» тарашунин дявээр...

Фашизм-тоталитаризм (са миллет туна, амайбур вири терг авун) - геноцид - Европада гекъигун авачир "агалкъун"...

Фашизмдин къулан тар Волгадин къерехра, Сталинграддин сенгеррал, Кавказдин гирвейрал кукIварнай... Москва патал женгер, Ленинграддин гъалкъадай экъечIун, Курскдинни Орелдин патав фейи къияматдин ягъунар гъикI рикIелай фида?!

Киев, Севастополь, Одесса, Чулав гуьлуьн вири къерех, Кишинев-Яссыни кваз фашистрикай азад авун патал Советрин халкъди - россиявийри экъичай къван ивийрин къимет ни экъигда?

"Вилик" фенвай Европада чеб фашизмдин тIегъуьндикай хвейибуруз "вагъшияр", "чулав азиатар" лугъун давам жезва. Гила, а "цивилизаторри", вири крарилай цIар чулгана, Украинадикай цийи миллетчийринни фашистрин муг тукIурна. Европа сад хъана, Россиядин халкъарал - вири россиявийрал "санкциар" (къадагъаяр) алкурнава.

Ачухдаказ чаз душманар лугъунихъ галаз сад хъиз, чи фу, яд, чи девлетар, чи тамарни дагълар, вацIарни

гуьлер къакъудун, Россия хътин государство (пачагълугъ) терг авун чпин къаст тирди раижзава. Америка и карда къилин дирижер, режиссер я Европада вири пачагълугъар, гъакъван еке "цивилизаторар" - США-дин сегънедин нинияр (гъилибанар)... Украинадин келлегуьзрин гъилералди чун ягъун патал абур фадлай фендер тукIурнавай. А фендер гила кардалди Украинадин бандеровчийрини фашистар яракъламиш, ашкъиламиш авуналди къилиз акъудиз алахънава. Фашизмдихъ галаз терроризмдиз вири мумкинвилер гузва...

Славяни славянар яда - чеб девлетлу жеда, лугъуза и "демократри". Ийизвай къван вири крар фашистрин къил хъайи Гитлеранбур я.

Фашизм къенвач къван... Европада ам саламатдиз хвена, гила мад майдандиз акъуднава.

Бес ихътин чIавуз чун мад Европада ивиррикай рахадани? Европада "демократия", "инсандин ихтиярар хуьн", "гъарда вичиз къанвал авун", пулдихъ ягъ-намусни, ватанни, виждани маса гуз-къачун, хизан терг авун, са жинсинин эвленмиш хъунар, инсандин иви экъичун цуькIуьн вегъейдайни такъун - ингъе лап куьрелди Европада цивилизациядин "деветлетар", чаз, чи несилриз гузвай "тарсар"... Вуч паталди?

Гъа ихътин шартIарани чи Президентдин, Гукуматдин, чна къунвай рекъин, чи сиясатдин гъакъиндай лап чуру, чулав гъибетар чукурзавай, са гъинай ятIа а яргъарай къевезвай къацу пуларихъ чеб маса ганвай "НКО"-яр лугъудайбурун тапан хабарар, муштулухар гун са шумуд виш сеферда артух хъанвайди раижзава. Чун чапхунчийар яз къалурзава.

Чи дикуьтлувал, Ватандин Чехи дяведин йисара хъиз, мадни артухарун лазим я. А девирда, гила хъиз, телевидение, интернет, смартфонар авайди тушир. Гила масакIа я. Гъар са хизанда, мектебда, вузда, карханада гъакъикъи пропагандадин (гъавурдик кутунин) къвалах тешкилун, чи гаф сад хъун герек я. Чун гъахълу я, чи ниятар михъи я, чун гъалибни жеда!

Фашизмдин тIегъуьндин диб, дуьвур терг тавуртIа, ада генани цийи хелпут гъида, а завалди мад еке мусибатриз рехъ ачухда...

Сур чешмейрин гелерай

Замир ЗАКАРИЯЕВ, тарихчи

(Эвел - 9, 10-нумрайра)

...Цуругрин мискиндин цлара чпел тарихдиз талукъ рекъемар алачир, куфи хатлунал кхьинар атланвай къванерни ава. Абурукай сад 110х25 сантиметрдин къадардин къван я. Адал алай кхьинрин са паюниз хасаратвилер хъанва. Кылди къачуртла, вини къилляй авай сад лагъай цар михиз терг хъанва:

Цуругрин хуър

دلای لوعو ديلع دلای لص...) ۱
دلای لوع لکوت) ۲

ТАРЖУМА:

1) (Мугъаммад) - къуй ам ва адан хизан Аллагъдин регимдик хурай.

2) Аллагъдик умуд кутур".

Ахтармишунар тухвайдалай къулухъ якъин хъайивал, кхьинрин хаті чун алатай нумрайра рахай чешмейра гьалтзавай куфи хатлуниз ухшарди я. И делиди чаз ихтилат физвай чешме тахминан XII-XIII асирриз талукъди я лугъудай мумкинвал гузва.

Мискиндиниз гъахъзавай раklarин эрчи пата 30х16 сантиметрдин къадардин къван ава. Кхьинар куфи хатлунал авунва. Чешмеди эцигунрин кваллахрикай хабар гузва:

میح رلا ن م ح رلا دلای م س ب) ۱
دج م دلای اذد ددج ت دق) ۲
اتس او دواد ن ب ا و ع د د) ۳
دلای ر ص ن د م ح م ن ب ا دواد د) ۴

ТАРЖУМА:

1) Регимлу, Мергъяматлу Аллагъдин тварцелди.

2) Цийикла тукъуър хъувуна и мискин

3) Дава (вариантар: Даав, Дау) Давудан хва, устлар (устад)

4) - Давуд, Мугъаммадан хва - Аллагъдикай куьмек хурай!"

Лагъана кланда, и къванцел авунвай кхьинар вилкдай рахай чешмейрал авунвайбурулай тафаватлу жезва. Мисал яз, гьарфар са акъван дериндиз атланвач. Бязи гьарфарин клалубрин жигъетдай тайин тир къетенвилер ава. Чи фикирдалди, и къванцел атланвай кхьинар XIII-XIV асирриз талукъ я.

Чешмеди мискин цийикла тукъуър хъувуникай хабар гузва ва кваллахриз пулдин такъатар чара авур тешкилатчинини устлардин тварар кунва. Тешкилатчи устлардин хва хъунни мумкин я. Адетдинди тушир "Дав" твар Дагъустандин эпиграфикада сифте яз гьалтзава. XIII-XIV асирриз талукъ кхьинар алай къванци нубатдин сеферда Цуругъа XII асирдиллаи геж тушиз мискин хъайиди тести-къарзава.

Кхьинра гьалтзавай "урад" гаф Дагъустандин юкъван виш йисарин эцигунрикай хабар гузвай чешмейра устлардин дережа къалурзавай термин хъиз ишлемишнава. Устадин дережа гьар ака-тай устлардин тварцихъ гилигъавачир, и дережадиз анжах магъир пешекарар лайихлу жезвай.

Мискиндин къиблепатан цлан патав вацун 35х31х10 сантиметрдин къадардин къван хуъзава. Ам мискиндиниз жукъва яз эцигнавай квалерин харапайрикай макъана. Аданни и мискиндин арада тайин тир алакъа авани, авачни малум туш, амма и къван алай вахтунда диндин дараматдин

мулкарал ала. Насх хатлунал авунвай пуд царцикай ибарат текст къванцин юкъвал атланва:

اذ عناصو) ۱
ی لجر دم ح ا ر ا د ج ل ا) ۲
خ ل ا ی ل ع ر ظ ن و) ۳

ТАРЖУМА:

1) Эцигна и

2) Цал Агъмада Ричлай тир (Риджали)

3) ва Назар-Алиди Хуъруъгай тир (ал-Хуруки)".

Кхьинра Ричла ва Хуъруъг хуърерай тир къве устлардин тварар кунва. Къейд ийин хьи, Ричла Агъул районда ава, Хуъруъг - Цуругривай къве километрдин яръга, Ахцеъг райондин мулкарал. Ричлай тир устлардин нисба (инсан гь хуърай, гь диндин, гь тухумдин... векил ятла къалурзавай гаф) тайин тир артикль галачиз, туьрк чалан къетенвилер хвена ганва. Араб чалалди Ричлай тир инсандин нисба "ар-Риджи" жезва. И къетенвал Дагъустандин мулкаралай жагъанвай араб чалал кхьинар авунвай чешмейра юкъван виш йисарилай гатунна ишлемишнава. Агъул райондин Хутхул хуъре чаз мискиндин эцигунрикай хабар гузвай, амма тарихдиз талукъ рекъемар алачир чешме жагъана. Ахтармишунар кыле тухвайдалай къулухъ ам XVII асирдиз талукъди тирди якъин хъана. Ада мискин эцигай устларин арада Ричлай тир Агъмад авайда-кай хабар гузва. И ва Цуругъа авай къванцел авунвай кхьинрин къетенвилер фикирда къуртла, абурун арада мукъвалвал ава. Яни эхиримжи чешмени XVII асирдиз талукъди я лугъуз жеда.

Луткун

Лезгистандин къадим хуърерикай сад тир Луткун Самур вацун чапла пата, Ахцеъгривай тахминан 2 километрдин яръга, гъульун дережадалай 1120 метрдин къакъанда ава. Луткунрин къадимвилдин гъакъиндай хуъруън куьгъне жуьмя-мискиндин цлара авай, чпел XI-XIII асирриз талукъ куфи хатлунал кхьинар авунвай къванери шагъидвалзава. Мискиндин исятдани XI-XII асирриз талукъ, вичел устадивилелди нехмишар атланвай кларасдин дестек ама. Мискиндин тибии тушир мармардикай (штукочный) авунвай мигърабдин (мискиндин цла къибледихъ элкъуърна тазвай тагъдин клалубдин ара) амукъаярни тахминан гъа и девирдиз талукъди я. Къейд ийин хьи, Луткунрин жуьмя-мискиндин авай хьтин надир мигърабрин амукъаяр Дагъустанда мад анжах къве мискиндай жагъанва: Къаракуьредин (Докъузпара район) ва Къалакореишдин (Дахадаев район). Абурукай виридалайни къадимди Къаракуьредин мискиндин мигъраб яз гьисабзава (Х асир). Мискискарин хуърени гъа и жуьредин мигъраб хъайидакай делилар ава. Абуру 2020-йисуз чапдай акъатай "Мискискарин тарих" ктабда ганва. И жуьредин мигърабар, Дагъустандиллаи гъейри, Урусатдин мад са региондани авач.

Куьгъне жуьмя-мискин Луткунрин тарихдин кылин имаратрикай сад я. Хейлин йисара адан дараматдин са пай чкланвай гьалда авай. Алай вахтунда ам цийикла тукъуър хъувунва. Мискин куьгъне хуър хъайи мулкарал дагъдин са хилел (отрог) ала. Дараматдин къиблепатан цла сад-садан винел чпел куфи хатлунал авунвай кхьинар алай еке къве къван ава. Абурукай садан къадар - 67х15, муькуьдан - 71х13 сантиметрдин барабар я. Къведальни сад хьтин кхьинар авунва:

میح رلا ن م ح رلا دلای م س ب

ТАРЖУМА:

"Регимлу, Мергъяматлу Аллагъдин тварцелди".

И кхьинар тибии тушир мармардикай авунвай мигърабни кларасдин дестек тукъуърай асирда авунвайбуру хъун мумкин я.

Жуьмя-мискиндин рагъаклiday патан цла авай тагъдин винел 86х11 сантиметрдин къадардин къван ала. Адал куфи хатлунал Къуръандин "Кал" сурадин са аятдай царар атланва (2-сура, 137-аят):

دلای م د ک ی ف گ ی س ف) ۱
ی ض ا ق م ی ل ع ل ا ع ی م س ل ا و د و) ۲

ТАРЖУМА (мана):

1) Аллагъди вун абурукай (абурун писвилерикай) хуьда,

2) - бес, Ам - Вири Ванер Къведайди ва Вири Чидайди я эхир. Къади..."

Кхьинрин бязи къетенвилер фикирда къуналди, чна и чешме XII-XIII асирдинди яз гьисабзава.

(КъатI ама)

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Советрин девирда яшамиз жезвай халкъарин арада дуствилин алакъаяр хуьнин карда яратмишзавай интеллигенциядин векилри къетен чка къазвай. Ихътин алакъарин бине кутурбурукай сад Дагъустандин халкъдин шаир Стлал Сулейман тир. Советрин Союздин вири республикайрин, са жерге къе-цепатан уьлквейрин агъалийри чхеи шаирдин яратмишунар чпин хайи чаларалди клелзавай. Ихътин шартлара са халкъдиз маса халкъдин писателри квекай кхъизватла, абуру чпин эсерра гъихътин месэ-ляра къарагъарзаватла, къелемдин устадри клелзавайбуруз квехъ эвер гузватла чир жезвай. Дуствилин алакъарин, сифте нубатда, халкъарин арада ислыгъвал, стхавал, мукъвалвал хуъзвай.

Стлал Сулеймана кутур дуствилин рекъер Дагъустандин халкъдин шаир, Дагъларин уьлкве дуньядин жуьреба-жуьре пилериз машгъур авур Расул Гьамзатова давамарна. "Зун Стлал Сулеймана машгъур авур Дагъустанда дидедиз хъана", - лагъанай Р.Гьамзатова. Гъакъятдани, ада XX асирдин Гомера жкажай пайдах мадни цавуз акъудна.

да яшамиз жезвай Сергей Маслов, Молдавияда яшамиз жезвай шаир Григорий Гачкевич, Бести Нифтиева, Селминат Куьребегова, Аида Максимова, Владимир Бездуганов, Нино Собанадзе, Алексей Краснянский, Наталья Пушканцера, Галина Максакова, Виктор Белоконов, Фатхула Джамал, Сергей Ралло, Людмила Садовская ва масабур ава. Кылди къачуртла, Григорий Гачкевич "Нуьк хала", "Кватли-Кватлаш", цлудралди маса шиирар таржума авуна. Къе абуру вири зи риклин дустариз элкьенва", - лугъузва Сажи-дин Саидгъасанова.

Дуствилин муькъвер гзаф хурай!

Алай вахтунда Стлал Сулейманан, Расул Гьамзатован яратмишунар вири дуньядиз машгъур я. Гъайиф хьи, чхеи шаирар феи дуствилин рекъерикай гзафбур къе агал хъанва. Советрин Союз чуклу-райдалай къулухъ баркаллу и къве дагъвиди маса халкъарихъ галаз хвейи алакъаяр чи йикъара зайиф хъанва. Алакъаяр михиз атланва лагъайтла, белки, чун гьалаті жеда. Дагъустандин шаиррикай гила кылдин уьлквейар хъанвай Советрин Союздин виликан республикайра яшамиз жезвай писателрихъ галаз рафтарвилер хуъзвайбуру авачиз туш. Интернет пайда хъуни и кваллах мадни вилик тухудай мумкинвал ганва. Гъа ихътин шаиррикай сад "Лезги газетдин" виридалайни яшлу мухбир, РД-дин культурадин лайихлу работник, РД-дин жегъилрин лайихлу тербиячи, РФ-дин писателрин, журналистрин союзрин член, цлудралди ктабрин, ма-нийрин автор **САЖИДИН САИДГЪАСАНОВ** я. Алай вахтунда яшар 90 йисарив агакънавай и агъсакъалди эдебиятдин никле бегъерлувилелди зеьмет члугун давамарзава, клелзавайбуру цийи эсерралди шадарзава, лезги эдебият вилик финик къетен пай кутазава.

Сажидин Саидгъасанов, яшлу хъанватлани, хъсандиз интернетдин гъавурда ава, жуьреба-жуьре сай-трикай менфят къачузва, анра вичин эсерар чапзава. Ингъе шаирди вичи вуч лугъузватла интернетда кыле тухузвай кваллахдикай:

"Яшаризни килиг тавуна, за жуваз компьютердикай, интернетдикай менфят къачуз чирнава... Шиирар са чалай маса чалаз элкьуьрун гъихътин четин ва харжияр галай кар ятла, гзафбуруз чида. "Почему ты вчера не пришел?" ктабда гъатнавай ва хейлин маса таржумаяр интернетдин дустарин куьмекдалди ара-диз атайди я лагъайтла, мумкин я, бязибур чалахъни тахъун. А ктабдин эхирдай за зи шиирар урус чалаз элкьуьрай 30-40 автордин тварар кунва. Абурун арада Москва-

Къейд ийин хьи, Агъа Стлалдал яшамиз жезвай лезги шаирди интернетдин куьмекдалди Вьетнамдин писатель Май Ван Фанахъ, Азербайжанда авай Вакиф Муьш-куьрвидихъ, Шагъмамед Дагъларогълудихъ, Вагъид Гъажиагъае-вахъ, Яшар Сабри Вердерахъ, Узбекистандай - Рагъим Каримовахъ, Къиргизистандай - Перисат Абдалиевадихъ, Койлубайтегин Калдарбегахъ, Тажикистандай - Ибодуллогъи Солегахъ, Бобо Садоийахъ, Къазахстандай - Къумарханова Айнурахъ, Туьркменистандай - Оразмурат Мурадовахъ ва масабурхъ галаз дуствилин алакъаяр хуъзава. Абуру Сажидин Саидгъасанован шиирар чпин хайи чаларизни элкьуьрнава. Мисал яз, вьетнамви Май Ван Фана адан шииррин цикл вьетнам чалаз элкьуьрна ва "Хо Ша Мин" твар алай журналда чапнава. Гъа са вахтунда С. Саидгъасановани адан са шумуд шиир лезги чалаз таржума авунва.

И мисалрай акъазвайвал, чаз интернетдин куьмекдалди жуьреба-жуьре халкъарин векилрин юкъва арадал атанвай дуствилин муькъвер акъазва. Им анжах тебрикиз жедай кар я. Алай вахтунда уьлкведа, санлай дуньяда авай къалабулух кутазавай гьалар фикирда къуртла, и кваллахдихъ авай метлеб мадни артух жезва.

Гъайиф хьи, эхиримжи йисара писателрин эсерар жуьреба-жуьре чалариз таржума авунин кваллах лап зайиф хъанва. Чи йикъара маса халкъарин шаиррин, гъакъятчийрин эсерар лезги чалаз элкьуьрзавайбурун арада С. Саидгъасанов, М. Жалилов, А. Къардаш, П. Фатуллаева, А. Мирзебегов ва масабур ава. Виликдай лагъайтла, таржума-чийрин сиягъ екеди тир.

Эдебият вири девирра миллетрин арада дуствилин, стхавилин алакъаяр тешкилзавай такъатрикай сад тир. Гилани гъакI я. Кланзавайди адакай менфят къачуз чир хъун я. И кар Сажидин Саидгъасановалай хъсандиз алакъава. Мубаракай!

Чи духтурар

КУЪРУЪ КЪЕЙД.
Майлудин РАМАЗАНОВ 1946-йисан 15-сентябрдиз Хуьруьгрин хуьре зегьметкеш лежбердин чIехи хизанда дидедиз хьана. 10-класс акьалтIарай гадади кьве йисуз Дербентда "Почтовый ящик №3" карханада слесарь-сборщиквиле КIвалахна. 1972-йисуз Дагъустандин мединститут куьтягъай ам Ахцегь райбольницадиз педиатрвиле рекье туна. 1974-1977-йисара райондин туббольницадин кьилин духтурвиле, Бакуда офтальмологиядин рекьяй пешекарвиле дережа хкажедай махсус курсарилай кьулугъ райбольницадин окулиствиле намуслувлелди зегьмет чIугуна. ЦРБ-да "Тади куьмекдин" кьулугъ авачиз акурла, ада 1979-йисуз са вацра Дербент шегьбердин кьилин больницада и хиле тежриба кьачуна. Жегьил пешекарди Ахцегь ЦРБ-да "Тади куьмекдин" кьулугъ тешиклна, адаз регьбервал гана. 1981-йисалай Майлудин духтурди хайи Хуьруьгрин хуьруьн участокдин больницада терапевтвиле, 1993-йисалай анин кьилин духтурвиле КIвалахзава. Гуьрметлу буба, чIехи буба, камаллу агьсакал тир адаз хуьре ва районда гуьрмет ава.

Везифайрив - намуслуздаказ

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

И мукьвара чун Хуьруьгрин хуьруьн участокдин больницадин кьилин, РД-дин лайихлу духтур, республикадин здравоохраненидин отличник РАМАЗАНОВ Майлудин Жамалдиновичахъ галаз гуьруьмиш хьана ва адахъ галаз суьгьбетна.

■ **Майлудин духтур, яргьал йисара хуьруьнзегьлийрин сагъламвиле кьаравулда акьвазнавай вуна Хуьруьгрин больницадин тарихдикай куьрелди суьгьбетнайIа кандай...**

- Чи больница неинки Самур дерада, гьакI Дагъустандани хуьруьн чкада сифтебурукай сад я. Ам 1902-йисуз рагьметлу алим ва арифдар Молла Мегьамедан алахуьнралди гьа касди вичин хуси кIвалера ачухна. Акьван чIавалди Самур округда анжах са Ахцегь больница авай. Гьакьикъатда больница Рутулиз ганвайди тир. Ана эцигдай чка гьат тавуна, маса райондиз хутахдайвал хьана. Гьа макьамда Самур округдин начальникдин чарар тухудайди яз КIвалахзавай Молла Мегьамеда (Москвада Урусатдин пачагъ II Николая Ватандиз гьакьисагьвилелди кьуллугъуьн ордено гайи ам гаф ише фидай нуфузулу кас тир) "Рутуларни яргьал алач, чна гьабурозни кьуллугъда" лагьана, гьакьмар рази авуналди, цийиз эцигнавай вичин яшайишдин кIвалер (кьве кIвални дегьлиз) халкьдиз больница патал пишкешна. Сифте духтурни ана шиназви Гудев Шуай хьана. Гуьгьуьнай ам фронтдиз тухвайла, КIвалахдай кас авачиз, больница агална, фельдшервиле медпункт амукьна. Дяведилай кьулугъ ахцегьви Гьамид духтурди больница кардик кухтуна, анин сифте заведующийвал авуна. Адалай гуьгьуьниз кьилин духтурвиле везифаяр хуьруьви Гьамзат духтурди, 1968-йисалай Рутулрин больницадай хтай чи хуьруьнви терапевт, ДАССР-дин лайихлу духтур Алимов Агьмеда тамамарна. 1993-йисан майдилай и кьуллугъ ингье зи хиве гьатнава. 1982-йисуз хуьруьн Советдин председател рагьметлу Ражаб Халифаева администрациядин идара патал эцигдай дарамат больницадиз вахкана. 2002-йисуз чна чи больницадин 100 йисан юбилей суварин кьайдада кьейдна.

■ **Куьне духтурвал гьикI хьана хкаяна?**

- Рагьметлу Жамалдин бубадин теклифдалди. 2 классдин образование авай ам камаллу кас тир. Галатна чуьлдай хкьедай лежберди, чин-гьил чуьхвена, фу тIуьна, са тIимил ял яна кандай чкадал чи (чун вад вахни кьве стха) кIелунрал гуьзчивалдай, ктаб-дафтар, кIвалин тапшуругьар ахтармишдай, махар ахъайдай. Хуьре духтурдин кьитвал авайвилей, ада, "инсандиз кьилинди чандин сагьвал я" лугъдай фикирдалди, чIехи стха Рамазан Дагмед институтдик кутуна. Дербентдин ракуьн рекьин больницадин кьилин квалификациядин хирург, шегьбердин сейли агьали,

РФ-дин ва РД-дин лайихлу духтур тир ам 71 йисан яшдаваз 2016-йисуз рагьметдиз фена. Авайвал лагьайIа, 10-класс куьтягъайла, заз эцигунрин инженер жез канзавай. Бубадин ва чIехи стхадин (духтур яз, адаз шегьерзегьлийрин арада авай гуьрмет акурла, зи фикир дегьил хьана) таьсирдик кваз, кьисметди зун и пешедихъ ялна.

■ **Больницадин гьалдикай, коллективдикай вуч лугъуз жеда?**

- Санлай кьачурла, чи больницадин гьалар са бубат я. 2019-йисуз дараматдин кьавар, рак-пенжер дегьшаруьнкиди кьулайвилер хьанва. Амма пулдин таькатрин кьитвилехъ галаз алакьалу яз, а чIавуз ремонтрин кIвалахар бегьемариз хьаначир. Алай вахтунда пол дегьшаруьнин, цийи кьилелай сувагьар хъиягьунин ва бязи маса ремонтрин чарасузвал ава.

Больницада 10 чарпай ава (8 - чIехибур, 2 аялар патал, виликрай ина 25 чарпай авай). Хуьруьн чка я, гьелбетда, медицинадин алай девирдин истемешунрив кьур тадаракар авачIани, чарасуз алатралди таьмин я. Лаборатория, стоматологиядин, физпроцедурайрин кабинетар, стерилизатор, автоклав ва герек маса алатар ава. И мукьвара чаз цийи "Соболь" автомашин ганва. И кардай заз чи вири коллективдин патай Ахцегь ЦРБ-дин кьилин духтур Митгьедин Мурсаловаз сагьрай лугъуз канзава.

Чи коллектив кар алакьдай жегьил духтуррикай ибарат гуьрметлуди я. Ина 5 духтурди зегьмет чIугвазва. ИкI, стоматологвиле - РД-дин лайихлу духтур Агьмед Гьажиева, терапевтвиле - Кьейсан Мегьамедова, участокдин терапевтвиле - Милена Рагьимовади ва педиатрвиле Мейлан Мирзоева гьакьисагьвилелди КIвалахзава. Хьсан чирвилер авай жегьил пешекарар тир абуру чкадин жемьатдин патай гуьрмет кьазанмишнава. Участокдин медсестра Ислихан Омарова, акушерка Фатима Гьажиева, санитарный духтурдин куьмекчи Мегьамед Абдулкеримов РД-дин лайихлу медработниклар я. Чна Хуьруьгрин хуьруьн 1800 агьалидиз (гьелбетда, парабур патара ава), кьуншидаллай Цуруьгринни Ялахьрин жемьатриз медицинадин рекьяй кьуллугъзава. Пара вахтарачи патав кьакIавиря ва хуьлуьдвийарни кьезва. Садазни чна ваь лугъузвач.

■ **Майлудин духтур, хуьруьн участокдин больницада кьилин духтурвиле кьуллугъ медицинадин хиленди яни, тахъайIа, администрациядик акатзавани?**

- Чиди хьтин гьечIи участокда кьилин духтурвиле кьуллугъ авайди туш, ам хьун патал больницада 10-далай артух духтурар хьана канда. Гьакьикъатда, им заз алава зегьмет, жавабдарвал я. Алай вахтунда кьилин духтурдин хиве административный ва гьар жуьре пара маса везифаяр гьатзаватIани, эвелимжи нубатда за жува-жув хуьруьн духтур яз гьиссзава. Жегьил духтурриз жуван тежрибадикай чирзава, пешекарвиле дережа хуьн ва хкажун патал азарлуяр кьабул-

зава, меслятар гуьза. Хуьрерин гьечIи больницайра гьакI хьунни лазим я. Асул гьисабдай участокдин больницада чи буржи азаррин вилик пад кьадай (профилактикадин) серенжемар кьабулун, агьалийрин диспансеризация кьиле тухун (гаф кватай чкадал лугъун, чна гьар йисуз агьалийрин 80-85% диспансеризация ийизва), гьелбетда, азарлуяр тади гьалда сифте куьмек агакьарун я. Ина сагьардай мумкинвал авачир азарлуяр ЦРБ-диз рекье твазва.

■ **Куь патав, куьмек канз, гьи жуьредин азарлуяр виридалайни гзаф кьезва? Больница дарманралди таьмин яни?**

- Эхиримжи вахтунда, вучиз яIани, кIвачеринни гьилерин жалгьайрин, кьулан тарцин, жиггерин, риклинни дамарин азарлар пара жезва. Дарманар чаз, чпин мумкинвилериз килигна, Ахцегь ЦРБ-дай гуьза. Шикаятдай кар авач, чарасуз дарманралди таьмин я.

■ **Эхиримжи кьве йисуз вири инсаният коронавирусди гьелекнава. Куь участокда и жигьетдай гьалар гьикI я? Кьвай адан вилик пад кьаз жезвани, гьихьтин серенжемар кьабулзава?**

- Эхъ, садакай масадак акатдай фендигар коронавирусди, гьелбетда, чазни тади гана. Хаталувал кьени алатнавач. Чна кьуллугъзавай хуьрера коронавирус акатайбурун кьадар више агакьзава. Са Хуьруьгай 20-далай гзаф азарлуяр больницайри аватна. Гьайиф хьи, кьве кас кьена. Азар са акьван кьеви туширбур - чкадал, залан азарлуяр Ахцегь ЦРБ-дин, абурукай кьве кас Каспийск шегьбердин больницадин «яру зонайра» сагьарна. Бязи азарлуяр кьени чи кьетIен гьузчивилик ква. Абуруз пулсуздаказ дарманарни гуьза. РД-дин ва райондин Роспотребнадзордин истемешунралди, школайра, аяларин бахчайра ва общественный чаййра инсанри коронавирусдин вилик пад кьадай серенжемал (маскайра алукулун, санитариядинни гигиенадин кьайдаяр вилик хуьн ва икI мад) амал авунал гуьзчивалзава. ТIугьвалдин вилик пад умудлудаказ кьадай виридалайни нетижалу кар обществода тIеби иммунитет арадал атунал патал агьалийриз рапар ягьун (вакцинация) я. Жемьатдихъ галаз гьавурдик кутунин КIвалах гегьеншаруьнкиди чна ЦРБ-дин махсус бригадихъ галаз санал чкадал яшамиз жезвай чIехи яшарин саки 700 касдиз (ида 80% тешкилзава) коронавирусдиз акси рапар янава...

Суьгьбетдин вахтунда кьилин духтурдин кабинетдиз яшлу са дишегьли атана, вич тIугьвалдин чладай сагь-саламатдиз акьудунай Майлудин духтурдиз ва участокдин больницадин вири коллективдиз пара кьадар сагьрай лагьана. Абурун КIвалахдилай са вич ваь, вири хуьруьгьияр рази тирди малумарна. Им духтурдин пешеда, заз чиз, тIимил важиблу кар туш. Кьуй агьалийрин сагъламвиле кьаравулда акьвазнавай гьар са духтурдилай, медсестрадилай, санитаркадилай Аллагь рази хьурай!

Сагьрай куьн, духтурар!

Башир ШИХМУРАДОВ,
 Тагьирхуьруьн-Кьазмаяр

Мукьвара, зи кефияр лап чIур хьанваз, участокдин духтурдиз кIвализ эверна. Ада флюорография авун, жиггерин гьал акун лазим тирди лагьана. За духтурди лагьайвал авуна, снимок адаз кьалурайла, "кичIе жедай затни авач, халу" лагьана, ада зун секинарна. Амма зи гьалди масака лугъузвай, заз нефес чIугваз кьвердавай четин жезвай. Жиггерин снимок райбольницадин терапиядин отделенидин заведующий И.Мустафаеваз кьалурдайвал хьана. "ГьикI затни авач? Жигерар кьве патайни кьунва, тади гьалда КТ авун лазим я, жиггериз гьикьван зарар ганватIа чирна, больницада кьаткана кан жеда", - лагьана ада.

Компьютердин томографияди зи жиггерин са патаз - 40 ва мукьуь патазни 10 процентдин зиян хьанвайди кьалурна. Зун Мегьарамдхуьруьн райбольницадин садакай масадак акатдай азаррин отделенида кьаткун лазим тирди ван хьайила, икьван гагда больницада тахъай зун мишиз руьгдай аватна... Амма зун иниз кьабулай, заз гьа сифте декьикьайрилай эгечIай тегьерди зи риклик сифтедай акатай гьалаба яваш-яваш хьудна. "Ша, халу, ша, инаг ви чка я", - лагьана, заз чарпай кьалурай духтурди мадни давамарна: "Куьн фад хьсан хьжеда, клусни кичIе жемир!"

Больницада ягьай рапарихъ, кьабулай амай серенжемрихъ галаз санал духтуррин хуш рафтарвиле, шаксуз, зи гьал фад хьсанарна. Гьар пакамахъ, гьакI юкьузни са шумудра палатадиз кьез чна гьал хабар кьезвай духтурри: "Куьн гьикI я, вири хьсан яни?" "Хьсан я!" - жаваб гудай чна, палатада авайбуру. И гафар чи арада хуш рафтарвиле, саламдин келимайриз элкьвенвай. Гила чун кIвалериз хтайлани, и гафар чи сивера амазма. Санал палатада хьайи чна сада-садаз зенгер авурла, и гафар тикрарзава.

Заз мадни а кардикай лугъуз канзава хьи, вири духтурар ва медсестраярни сад хьтинбур жедач, вири азарлуярни. Больницада авайла, за ихьтин кардиз фикир гана: дугьриданни, азарлуяр масадбур чпикай пара инжиклу ийидайбурни жеда кьван. Зун гьавурда гьатзава, тIал-квал хьайила, инсандин кьилих дегьил хьунни мумкин я, амма жувавай жедай кардани масад инжиклу авун виже кьведач. Мисал яз, бязибур папIрус чIугваз кьежел экьечIдай, амма амай вахтар, месел ярги хьана, медсестраяр "и затI гьваш, ам гьваш" лугъуз, датIана ката-калтугда твадай. Дагьви итимриз им гьич кутугай тегьер туш.

Эхирдайни заз Мегьарамдхуьруьн ЦРБ-дин кьилин духтур Гь.Беглерован тешкилчивилин, регьбервиле хьсан КIвалахни кьейд авунихъ галаз сад хьиз (чпин пешедал рикI алай, везифаяр гьакьисагьвилелди кьилиз акьудзавай хьсан духтурарни медсестраяр райондин больницада кватIун - им, шаксуз, адан зегьметдин нетижани я), адаз ва зун сагьарай духтур Наира Гьажиагьмедовадиз, медсестрайриз - Пери Абдулкеримовадиз, Анфета Агьаевадиз, Индира Багьировадиз, санитаркайриз - Пери Мирзезубтаевадиз, Перизат Мирзезметовадиз, Пери Назировадиз риклин сидкьидай сагьрай лугъуз канзава. Кьез Аллагьди сагьвал, риклериз шадвал гурай, куь хизанра садвал, кIвалера берекат бул хьурай! Куьне вирида чал чIугур зегьмет Аллагьди кьадар тавурай, гуьрметлубур!

Хци месэла

Ш.ШИХМУРАДОВ

Виридаз аквазва, чизва хьи, алай девирда базаррихъ, туквенрихъ галаз рахаз жезмач. Къиметар йисалай-суз, йи-къалай-къуз са къатда хкажзава. Риклел хкваш садра, месела, Андропован девирда, 16 кепекдай маса гуз, картуфар кучейрал гьамбарралди вегьена жедайди тир. Келемар 10-20 кепекдай. Помидорар, афнирари лап ужуз тир. Гила килиг! Гзаф продуктин къиметар кье акурвал пака амукъзавач. Муштерийри, ибур вучтин къиметар я лугъуз, чпин наразивал къалурайла, алверчиди, "инфляция", "дяве" лугъуз, сад-къве гафуналди жаваб гузва.

Къиметар хкажуникай чун агъадихъ гени рахан хъийида, инал, гаф кватай чкадал, - инфляциядикай. Ам латин члалан гаф я: LnfLatio - дакун, хкаж хьун (вздутие). Капитализмдин кьурлушдиз хас и тегъундикди гилера (оборотда) къиметдай аватнавай чарчин пулар гзаф жезвалда, агъалийриз маса гузвай метягьрин (товаррин) къадар - тлимил. Кесибар истисмарзавайбурун гиле инфляция, зегьметчийрин мажибар тлимиларуналди, милли дуллухар, жемиятдин девлетар чпин хийирдихъ авун патал такъат я. Къиметсуз чарчин пулар гзаф акъудуни алверчивал (спекуля-

вил алаз, еке къазанжияр къачуни мурраддалди гъур, шекер, чай ва маса продукт арвай складар агална. Ихьтин кра-риз рехъ гана виже къведач, тагъкимарна Гьукуматдин Председателди.

Инал зи риклел Индиядин жемиятдинни сиясатдин машгур деятель Махатма Гандидин (1869-1948) гафар къвезва: "Дуьнья гзаф члехи, еке я гьар гьинсандин хъайитлани игьтияжар таъминарун патал, амма лап гъвечи я къанихвал, азгъунвал, темягькарвал рази, таъмин авун патал". Вуч лугъун? Гзаф пулар, девлетар хъайила, инсанрин къилихарни дегиш жедат. Халкъди лугъудайвал, чилер-цавар сарав къаз кланзава бязибуруз. Бес къвалахдик квачир бейкар кесибрин, тлимил мажиб, пенсия къачузвайбурун язух тушни?! Гьабуркайни фикирна кландачни?!

Чун студентар тир 60-йисара бахт гзаф пул, девлет хьуна авач, сагъ чан, инсанвал, гъурмет, риклин ачухвал, михивал - гьам еке девлет я лугъудай. Гъайиф хьи, гила маса девир алукънава, фикирар, майлар къастар, мурадар, марифат-ахлак дегиш хъанва. Гзаф квартирар, чилер, дворецар, пулар хьунихъ калтуннава. Девлетди инсан рекъай акъудда. Къадим Грециядин драматург Еврипида (чи эрадал къведалди 480-406-йисар) гъавайда лагъаначир: "Девлетри азгъунвал ва инсафсуз-

риз элкъвена. Гзаф хуьрерин агъалияр, къвалах жагъури, яргъариз акъатна, гилани физва. Нетижача чи хуьрер ичли, терг, мектебра клелдай аялрин къадарни къвердавай тлимил жезва.

Кье чна маса къачузвай дуьдгъвер - Белоруссиядай, какаяр - Удмуртиядай, картуфар Египетдай ва масанрай гизвай-бур я. Чкадал кьит яз, акъван яргъарай гизвай шейэрин къиметар, гьелбетда, винизбур жедат. Бес чакъ авачни продукция гьасилдай чилер, къвалахдай гилер? Кламай къван ава. Инсан зегьметдивай къакъуднава. Кье лапагдин якун къимет 400-420 манатдив агакънава. Имни сергъят туш, мадни хкаж хьун мумкин я. Вучиз? Чи дагълар лапагар хуьзмач эхир! Магъсулдарвал хъиз, малдарвал, хипехъанвални къадим заманайрани инсанятдин асул кеспи тир. Инжилдин (библия) къисайра, риваятра къейднавайвал, Адамани Евадин рухвайрикай къвед лагъай хва - регимлу Авель чубан, малдар тир лугъуда. Гьа члавуз, гьак гугъуьнин гзаф девиррани девлетлувилдин дережа гьикъван суьруьяр аватла, гьадалди алцумзавай. Гьик хьи, лапарги инсандиз як, нек, ниси, хамар, саргузва. Са вахтара веки сун лапагар хьунин жигъетдай - Великобритания, шуькьун сун мериносар хьунай Испания машгур хъанай. Абуру лапагар чпин яргъара авай чи-

Къиметар хкажунал - зарпанд!

ция) гьевесламишзава, бязибуруз еке пулар къазанмишдай мумкинвал гузва. Чарчин пулар - тлимил, маса гудай шейэр къитзавайлани, инфляция арадал къвезвалда, асул гьисабдай - кризисрин ва дявейрин вахтунда. Къейднавайвал, инфляцияди неинки кесибар - мадни кесиб, гьакл капитализмдин экономикани члур хьунал, къайдадикай хкатунал гизва, пул къиметдай аватун йигинарзава.

Вич Советрин Россияда гьеле члехи къуллугъри кумайла, Л.Троцкийди финанстрихъ галаз алакълу вири идарайра "Инфляция экономикадин сифилис я" лозунг хъиз туналдай. Векидаказ хъанватлани, гъахьлу гафар я. Инфляция тахьун патал а члавуз са жерге серенжемарни къабулзавай.

Чи уьлкведин къилиз 80-90-йисара "либерал-демократар" лугъудайбуру атуниқди чални капитализм илит хъувуна. Члехи СССР чуклурна 30 йис хъанва къван, капитализмдин кьурлушдин "лезетлувилер" ингье чнани жуван хамуналди гьиссзава.

СССР-дин девирда чина пулуни кьурлуш пландин, соцэкономикадин гужлувилел бинеламиш хъанвай, гъавилляй гьамша, ян тагана, мягъкем, пул оборотда хьун халкъдин майишат вилиқди финин госпланрихъ галаз сихдаказ алакъада, товарный массани госуларстводин гиле жезвай. Советрин Союздин девирда манатдихъ еке къимет авай, ам доллардилай багъа тир. Гила килиг: агъзур манат гваз туквендиз, базардиз фейила, вуч къачуз жезва адахъ? Твар агъзур манат я!

Аквазвайвал, эхиримжи 30 йисан девирда къиметар датлана са къатда хкажзава эхир, гьатта - инфляция лугъудайди авачирлани. Гзаф вахтара гуя "доллар, энергоресурсар багъа хъанва" лугъудай гафарин ван къведа. И кардикай, дяведикай багъна къаз, къиметар цавариз акъудзава.

Гила арадал атанвай сиясатдин гьаларихъ, Украинада махсус операция киле тухунихъ галаз алакълу язни, 7-мартдиз РД-дин Гьукуматдин Председатель А.Абдулмуслимовани, карчийрихъ галаз гуьруьмиш хъайила, лагъайвал, агъалийриз сифте нубатда герек бязи метягьрин, продуктин къиметар хкажзава. Шейэр гьунал машгъл бязи ксари (поставщик) лагъайтла, къиметар мадни хкаж хьунал

вал арадал гьидат ("Богатство порождает жадность и жестокость"). И гафарин керчеквал тестиькарзавай мисалар тарихдани тлимил авач, алай девирдин уьмуьрдайни тлимил аквазвач. Вичин эсерра ада халкъдин итижар рикелай алуднавайбуру, девлетрихъ, члехи къуллугърихъ калтуннавайбуру критика ийидай. Гила ихьтин я критикарни пайда жезмач, я философари.

Вучиз ик хъана? Акъван зурба ресурсар, гужлу экономика авай уьлкведа халкъар вучиз хъсандиз яшамаш жезвач?

Советрин Союз хьтин къудратлу госуларство, Варшавадин договор, социализмдин кьурлуш чуклурин хьтин зурба къарсатмишвилерин емишар, гьелбетда, тукъуьлбуру, нетижаяр члурубуру жедат. 80-90-йисара уьлкведин къилиз атай хаинри, либерал-демократри, тапан, къалп лозунгрин, хиве къурнин далдадик кваз, халкъ алдатмишна (урусри лугъудайвал, "повесил простакам лапшу на уши"). Садандини тушир хусият жедайди туш, Рагъакидай патан уьлквейра халкъар гуя хъсандиз яшамаш жезва, гила Россиядани вири хусиятчийриз элкъведа, девлетлу жедат лугъуз, лагълагъариз, киле Е.Гайдарни А.Чубайс аваз, ЦРУ-дин регъбервилек кваз, халкъдал пичли чарар - ваучерар лугъудайбуру илитна. Ваучеризация - таб, зурба алдатмишун, миллионралди инсанрикар рахшанд авун хъана. Пагъ, вири уьлкведа тур велвела вуч тир! Еке учирар, са идарадай маса идарадиз, са теквехъвай маса теквехъ физ, кесибар ката-калтутда тунай. Хусиятдик пай акатзава, гележегда вири девлетуйриз элкъведа лугъуз хиве къазвай эхир... Гьакъкъатда - садрани тахъай жуьредин алдатмишун (надувательство). И кардай къени садни жазаламишни авунвач.

Хуьрер арадал атунин, авадан хьунин бине тир колхозар, совхозар чуклурна, шегъерар вилиқди финин чешме тир фабрикаяр, заводар ва маса карханаяр дарбадагъна, миллионралди агъалияр бейкар-

лерал - колонийриз - Австралиядиз, Цийи Зеландиядиз, Кьиблепатан Африкадиз, Аргентинадиз, Уругвайдиз, гьакл масанризни акъуднай, гьанрани хипехъанвал хейлин вилиқди тухвана. Йисан къене гьар са инсанди 6,5 килограмм ниси тлуьна кланзавалда. Лапаг, хъсандиз гелкъвейла, гзаф хийир гудай гъайван я. Ам женнетдай атай гъайван я лугъуда. Чибуру лагъайтла, хуьзмач. Гьак хъайила, гьинай къведа як, ниси ва маса продуктар? Къиметарни хкаж жезва. Дагълар хипехъанвал вилик тухуниз гьукуматдин дережада фикир гайитла, и кардиз пулдин такъатар гзаф чара авуртла, хъсан жедат. Чубанриз герек тир шартлани тешкилна, къезилвилерни гана кланда. Хуьруьн майишат экономикадин, халкъдин яшайиш хъсан хьунин бине я. Ам жезмай къван вилиқди тухун тавунмаз, экономика мягъкем, продукция - бул, къиметарни узуж жедат. Гьахьлу тир писатель, революционный демократ Глеб Успенский (1843-1902) ихьтин гафар лагъай: "Расстроить деревню - значит расстроить всю Россию". Хуьрер тергна, усаларна виже къведач, абуруз - жезмай къван артух фикир, финансар!

Вилик тайин къаст, мурад эцигайтла, экономика вилик тухудай, агъалийрин яшайиш хъсанардай мумкинвилер авайди я. Чи республикадин Кьил Сергей Меликов ва и мукъвара тестиькарнавай Гьукуматдин Председатель А.Абдулмуслимов и къайгъуйрик ква. Цийи премьерди, Халкъдин Собранидин сессиядал рахадайла, гележегда вичин къвалахдин хейлин хъсан терефар, месэляяр къейдна. Абуру къилиз акъудунихъ галаз сад хъиз, къиметар хкаж хьунал зарпанд акължун, хуьруьн майишатдин вири хилер йисалай-суз вилик тухун, базарра алвер къиметар датлана хкажзавай арачийрин (спекулянтрин) гьилляй акъудна, суьрсет гьасилзавай зегьметчийриз анра чпин продукция маса гудай чкаяр тешкилун (ва ик мад) къенин йикъан важиблу месэлярик акатзава.

Райондин гъурметлу агъали

Хазран КЪАСУМОВ

Муниципалитет яшайишдинни экономикадин рекъерай вилик финик еке пай кутунай ва 70 йис тамам хьунихъ галаз алакълу яз Стал Сулейманан райондин депутатрин собранидин председатель Штибег МЕГЪАМЕД-ХАНОВАЗ райондин кьил Нариман Абдулмуталибован теклифдалди "Стал Сулейма-

нан райондин гъурметлу агъали" твар гана. Медаль вахкудайла, Нариман Абдулмуталибова, юбилей мубарак авунихъ галаз санал, яргъл йисарин баркаллу зегьметдай Штибег Мегъамедхановаз чухсагъл лагъана.

- Районда яшайишдинни экономикадин гзаф проектар уьмуьрдиз кечирмишун Штибег Гъажимегъамедовичан пешекарвилдин къвалахдихъ галаз алакълу я, - лагъана Нариман Абдулмуталибова. - Ада райондин общественный уьмуьрда активнидаказ иштиракзава, халкъдин арада ва зегьметчи коллективра адаз еке гъурмет ава.

Ш.Мегъамедханова райондин администрацияда 2007-йисан декабрдилай инихъ къвалахзава. 2016-йисан ноябрдалди ам муниципальный райондин администрациядин къилин къуллугъдал хъана. 2016-йисан декабрдилай инихъ ам депутатрин собранидин председатель я.

Штибег Мегъамедханова райондин хуьрерин мулкар экономикадин ва яшайишдин рекъерай вилик финик, налогар къватлун артухаруник еке пай кутуна. Район экономикадин рекъай вилик фин патал къилдин ксарин пулуни такъатар желб авунин жигъетдайни ада зурба къвалах тухвана. Эхиримжи 5 йисан къене муниципальный бюджетдин хуси къазанжияр 118 миллион манатдин артух хъана, республикадин чкадин самоуправлендин органрин къвалахдин менфатлувилай районди кье сеферда приздин чкаяр къуна.

Штибег Мегъамедханова райондин администрациядихъ галаз санал къвалахунин нетижача "АПК вилик тухун" милли проектдин сергъятра аваз райондин арендаторриз багълар кутунай ва абурухъ гелкъуьнай 665 миллион манатдилай виниз субсидияр къачудай мумкинвал гана. Эхиримжи 5 йисан къене районда 1203 гектарда багълар ва 552 гектарда уьзуьмлухар кутуна, идахъ галаз алакълу яз и метлебдин инвестицияри 921 миллион манат тешкилна, производстводин хиле инвестицияри 7 миллиард манатдилай виниз тешкилна. Районда социальный метлеб авай 11 проект уьмуьрдиз кечирмишнава: 2 школа, спортдин 3 майдан тукълурна, Къасумхуьрел хъвадай цин линияр тухвана, школадин автобус ва райондин поликлиника патал мобильный комплекс къачуна.

Штибег Гъажимегъамедовича агъалияр хъвадай хъсан еридин целди таъминарунин месэладизни екедаказ фикир гузва. Ик, къимет саки 1 миллиард манат тир "Сардаркент-Даркуш-Казмалар" магистральный водопроводдал къвалахар акъалт жезва. 4 хуьруьн поселенийра цин цийи линияр тухунин къвалахар киле тухузва. Ш.Мегъамедханован теклифдалди районда гъвечи карчивал, агропромышленный комплекс, дигидай цин кьурлуш вилик тухунин тайин метлебдин муниципальный программаяр уьмуьрдиз кечирмишзава.

Яргъл йисарин бегьерлу зегьметдай ва къвалахда хъанвай агалкъунрай Штибег Мегъамедхановаз "Ватандин вилик лайихлувилерар" ордендин медаль, "Дагустан Республикадин лайихлу экономист" гъурметдин твар гана.

Дерин чирвилер гуз

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Стал Сулейманан райондин чешнелу муаллимдин жергеда 40 йисуз сифтегъан классра тарсар гузвай муаллим **ЦМИХАНОВА Успагъи Мирзехановна** ава. Уьмуьрдин чехи пай ада, гъакъисагъвилелди зегъмет члугъаз, аялриз бахшнава.

Успагъи 1962-йисуз Къасумхуьрел, ашпаз Мирзеханан хизанда дидедиз хъана. Юкъван школа хъсан кыметралди акъалтларай ам 1978-йисуз Дербентдин педагогивилин училищедиз гъахъна, ам 1982-йисуз чешнелудаказ акъалтларна. Сифте ада Къасумхуьруьн яслибахчада тербиячивал ийиз гатлунна. Ина Успагъи Мирзехановнади къве йисуз кваллахна. 1985-йисалай инихъ ам Цийихуьруьн юкъван школада сифтегъан классрин муаллим я.

Успагъи Мирзехановнади методикадин такъатар устлавилелди ишлемишзава. Тарс гатлундалди адан кабинетда лазим тир картинаяр, таблицаяр ва схемаяр гъазурна жеда. Адан гъилик гъамиша гъар жуьредин памяткаяр, пособияр ква. Тамамдиз тарсариз гъазур хъуни, абур вини дережада аваз тухуни хъсан нетижаярни арадал гъизва.

Муаллимди, классдин руководителъ яз, тербиядин кваллахни тухузва, диде-бубайрихъ галаз сих алакъа хуьзва.

Тарсар ФГОС-дин истемешунрал амал авуна тухунилай гъейри, ада урус ва лезги члаларин сирер ачухзава, аялар бажарагълу шаиррин, писателрин яратмишунрихъ галаз танишарзава, ачух тарсар, шаирриз, писателриз талукъарнавай межлисар тухузва. Интерактивный доскадикай, интернетдикай менфят къачуз чирзава. Адан са шумуд ачух тарс, чешне яз, Къасумхуьруьн телевиденидай къалурна.

Урус ва хайи члалан тарсарай аялрин фагъум-фикир вилик тухун патал муаллимди сифте нубатда тарсунин тема аялриз итиж жедайвал гъавурда тваз алахъзава, хуралай клелзавай

эсерар вичин чешнедалди, эсер ийидайвал клелиз чирзава.

Успагъи Мирзехановнади тарсара гузвай тапшуругъар виликамаз аялрин алакъунриз килигна, пуд чкадал пайна, гъазурзава: хъсандиз клелзавайбур, юкъван жуьреда клелзавайбур, клелунин рекъай гуьгъуьна амукъзавайбур патал. И къайда ишлемишайла, пуд дестедин аялрини чпиз гайи тапшуругъар вахтунда тамамарзава ва вири кваллахдикни жезва.

Аялри гъар йисуз школадин олимпиадаяр, райондин конкурсра, илимдинни ахтармишунрин проектра иштиракзава ва аквадай хътин агалкъунарни къазанмишзава. ИкI, Абдумуталибов Сулеймана райондин юбилей къейд авунин лишандик кваз тухвай "Илимдинни ахтармишунрин проектин" конкурсда "Тарих ва гъакъикъат" номинациядай ва "Малум тушир эсерар кхьин рехъ" конкурсда сад лагъай чкаяр, Девлетханова Аминади "Интересные люди" номинациядай къвед лагъай, Бутаева Камилади "Зимняя сказка своими руками" конкурсда къвед лагъай чкаяр къуна.

Математикадай адан аялри, школадин олимпиадайрилай гъейри, международный конкурсра-къугъунрани

иштиракзава. ИкI, школада математикадин тарсунай къугъун-конкурс тешкилна тухунай, Успагъи Цмиханова Омскдин педагогивилин университетдин алава образованидин «Смейл» центрдин грамотадиз лайихлу хъана.

Лезги члалай киле феий олимпиадаяр Серкерова София, Идрисов Муслим, Бутаева Камила, Омарова Марина - 1, 2, 3 лагъай чкайриз лайихлу хъана.

Школадин директордин чирвилерни тербия гуни рекъай заместитель Саидгъасанова Маргина Идаятовнади адан кваллахдиз ихътин кимет гана:

"Успагъи Мирзехановна тежрибалу, аялрал рикI алай чешнелу муаллим я. Ада тарсара ишлемишзавай къайдайри аялрин чирвилер хкажуниз вужеваз таъсирзава. Тарсар итижлудаказ, хуш гъалара киле физва..."

Успагъи Мирзехановна килин дережадин муаллим, Россиядин Федерациядин умуми образованидин гуьрметлу работник, зегъметдин ветеран я. Просвещенидин кардик пай кутунай ам Россиядин аялрин писателрин Союздин "Мудрая Сова" медалдиз лайихлу хъанва. Школадин сифтегъан классрин методобъединенидин руководителъ яз, ада райондин методобъединенидин кваллахда активнидаказ иштиракзава, докладар ийизва.

Яргъал йисарин гъакъисагъ зегъметдай Успагъи Мирзехановна Стал Сулейманан райондин килин гуьрметдин грамотадиз, гъакъи жуьреба-жуьре конкурсра, илимдинни ахтармишунрин проектра квенквечи ва приздин чкаяр къурбур гъазурунай райондин килин, школадин директордин патай ганвай гуьрметдин грамотайрин сагъибни я.

Мектебда ахтармишунар тухвай комиссияди Успагъи Цмихановадин кваллах ва аялрин чирвилер чешнелубур яз гъисабна.

Успагъи муаллимди хъизни къве рушаз килин образование къачудай мумкинвал яратмишна. Рушари дидедин рехъ давамарзава. Гада экономист я.

Чаз Успагъи муаллимдихъ чандин сагъвал, кваллахда мадни еке агалкъунар хъана кланзава.

РикIе къаст хъайила

Гъажикъазиев

Чи бубайрихъ са хъсан мисал ава: "Илимдин дувлар туькъул хъайитлани, адан емишар ширин жеда". Къурушун хуьруьн 2-нумрадин юкъван мектеб агалкъунар аваз акъалтларай Сельмидин вилик гъи пеше хкъядатIа, гъиниз клелиз фидатIа лугъудай четин месэла акъвазнавай. ГъакI ятлани, ада вичиз рикI алай муаллимвиле пеше хкъяда лагъайла, дидеди икI лагъана: "Аку, чан руш, эгер вуна муаллимвиле пеше хкъяватIа, адаз вафалу хъана, тарс гузвай аялар жуван хайибурай яхъ. И ва маса шартIар киле тухуз хъайитIа, вакай халис муаллим жеда". Сельмиди и шартIарал амални авуна, вичин мурад килиз акъудна, муаллимни хъана, тербиячини.

1995-йисуз мектеб акъалтларай ЮСУПОВА Сельмидикай ДГПУ-дин филологиядин факультетдин урус члаланни эдебиятдин отделенидин студентка хъана. Лугъудайвал, йисар акваз-такваз алатна, къе адакай вичин пешедал къару муаллим хъанва. 2000-йисуз Сельми Хасавюртда авай яшайишдинни реабилитациядин Центрадиз кваллахал рекъе туна. Гъелбетда, ана кваллахун са акъван регъят крарикай тушир: аялар яшар бегъем тахъанвайбур, диде-бубайрин гуьзчивиликай хкатнавайбур тир. Амма Сельми Медагъаевнади, четинвилеризни килиг тавуна, абурухъ галаз махсус кваллахар тухвана, вичиз дидеди гайи насигъат рикел хвена, садрани аялрин арада хайи-тахайилин тафават тунач, четин аялрихъ галаз кваллахна, абур дуьз рекъел хкиз алахъна, нетижаярни къазанмишна. Къве йисалай Сельми Медагъаевна, кар алакъдай, вичин къастунал кевеи, тежриба къачунвай пешекар яз, гъа Центрадин набут аялрин арада кваллах тухунин рекъай тербиячивилиз рекъе туна. Вичин кваллахда гъалтзавай четинвилериз дурум гана, намуслудаказ везифаяр килиз акъудна, Центрадин дирекциядин, санал кваллахай юлдашрин патай ада гуьрмет къазанмишна.

2005-йисуз С.Юсупова хайи хуьруьн 1-нумрадин юкъван мектебдиз социальный педагог яз хтана. Инани адаз четин хъанач, гъикI лагъайтIа, ада тежриба къачунвай. Гъелбетда, хуьруьн мектебда клелзавай аялрин арадани еке кваллах тухун лазим тир. Сельми муаллимди вичин чирвилер хкажун патал курсар клел хъуна. Ада мектебда клелзавай 600-дав агакъна аялрин хесетар, яшайишдин шартIар чирун вичин хивез къачуна, абурун квалериз фена, диде-бубайрихъ галаз суьгъбетарна, меслятар къалурна, аялар дуьз рекъел хкиз хъана.

С.Юсуповади мектебда, хуьре, района киле тухузвай вири мярекатра иштиракзава. РФ-дин умуми образованидин гуьрметлу къуллугъчи Сельми муаллимди 2016 ва 2018-йисара Хасавюрт райондин мектебрин арада киле тухузвай "Виридалайни хъсан социальный педагог" конкурсда иштиракна, къве йисузни сад лагъай чкаяр къуна. Са йисуз республикада киле тухвай конкурсдани иштиракна, тафаватлуни хъана.

Социальный педагог мектебдинни хизандин арада сих алакъаяр хуьзвай пешекар я. ГъакI хъайила, абурал ихтибарвални ийизва, четин гъалара авай хизанриз куьмекар гузва, меслятар къалурзава. Сельми муаллимдихъ планар, графикар, куьмек герек тир хизанрин сиягъар, хъсандиз кваллахунай дипломарни грамотаяр, шагъадатнамаяр ава.

Сельми Медагъаевнадихъ чешнелу хизанни ава. Уьмуьрдин юлдаш, духтур Мегъамед Рашидовичахъ галаз санал къве хва тербияламишнава. Аялри мектеб къизилдин медалралди акъалтларна. Фаргъада Саратовда юридический академия, Фаридани ДГМУ-дин лечебный факультет куьтягъна, чпин пешейрай кваллахзава.

"Чкади инсан ваъ, инсанди чка гуьрчегарзава" гъавайда лугъузвайди туш. Гъахълу гафар я. Абур Сельми муаллимдизни талукъ я. Къуй адахъ мадни еке агалкъунар хъурай.

Вахт тайинарнава

РД-дин образованидин ва илимдин министерстводи республикадин муниципалитетрин образованидин управленийив агакъарнавай хабаррин бинедаллаз, Дагъустандин мектебра чирвилер гунин программайрай нетижаяр къадай асул вахтунилай фад вахкузвай имтигъанар 21-мартлай 18-апрелдалди киле фида. Идакай министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузва.

РикIел хкин, государстводин сад тир имтигъанар асул вахтунилай фад 11 ва 9-классар акъатларзавай (гъа са вахтунда и ва я маса себебар аваз, имтигъанар асул вахтунда

вахкудай мумкинвал авачир), чирвилер гунин план тамандаказ къатлуниз, чириз алакънавай, и ва я маса тарсарай "буржар" аламачир ва мектебдин педсоветдин разивал къачунвай, гъакъи мектеб алатай йисара акъалтларнавай, амма ЕГЭ вахкуз тахъанвай, я тахъайтIа, къазанмишнавай баллар артухариз кланзавай аялривай вахкуз жеда.

И кар патал алатай йисарин выпускникар ва юкъван пешекарвиле образованидин программайрай чирвилер къачузвай жегъилар ЕГЭ-диз регистрация ийизвай чкайриз паспортни гъаз атун лазим я.

Эгер имтигъанда иштиракзавай касдивай вичивай къвез жезвачтIа, и кар адан паталай диде-бубайривай (закондалди тайинарнавай векилдивай), чеб вужар ятIа (мукъваввал) тестькарзавай документар къалуруналди ийиз жеда.

Шерибан ПАШАЕВА,
тарихдин илимрин кандидат

Виликдай гьар са лезгидиз гьеле аял чла-валай чи халкъдин надир милли сеняткарвилер - кларасдал нехишар атун, яра-кьар, халичяяр, парчяяр гьазурун ва маса крар таниш тир. А вахтунда лезги хуьрера квалерин цлар ва чил милли нехишар алай халичайралди безетмишдай. Квалерин вири аваданлух, гьакI инсанрин пек-партал, квалерин кьапар, безекар, гапурар ва чукулар, гьаларалди ягьай нехишаралди чулгунвай шейэр - вири чкадин устларханайра гьазурзавай. Амма, гьайиф хьи, алай аямдин чи жегилприз ибурукай са затни чизвач. Идан кьилин себеб милли сеняткарвилер несилрилай несилрал атун тамамвилелди акъваз хьун я. Вири и крар советрин девирда лезгийрилай чпелай аслу тушир себебралди арадал атана...

1934-йис
Ахцегьрин
гамар храдай
артелдин
коллектив

Мумкинвилер гьилияй акъуд тийин

Къейд ийин, халкъдин милли сеняткарвилер промышленностдихъ ва я коммерциядихъ галаз гекьгун дуьз къведач. ГьикI хьи, абур халкъдин руьгьдин умьурдин са хел ва адан культурадин зурба къат я. Халкъдин культурадик чарасуз яз милли сеняткарвилер хьун лазим я. Абур галачиз халкъдин, лугьудайвал, "вичин чин", имидж ва руьгь квахьда. Чи халкъдин милли сеняткарвилерикай виридалайни халичяяр хурун машгур я. Чи халкъдин векилар тир устад дишегьлийри хразвай халичярихъ исатдани хьсан кьимет ава. Гьа са вахтунда чна алай аямдин еридиз зайиф шейэр вилик кутуна, чи милли жавабгирар рикелай ракурзава (хци и месэладикай чун газетдин алатай нумрада раханва).

Къе лезгийри, энгел тавуна, бубайрин девирдилай чакъ аваз хьайи сеняткарвилер гьиле хьун чарасуз я. Алай вахтунда вири дуьньяда инсанди вичин гьилин зегьметдалди арадал гьизвай шейэриз иллаки еке кьимет ава. Фабрикайра гьазурзавай шейэр са акъван ерилубур яз гьисабзавач. Мисал яз, Европада саки вири квалерин интерьердай куьгьне ва я алай аямдин устларри гьилелди гьазурнавай шейэр аквада. Чьб экономикадин рекьай иллаки вилик фенвай вири уьлквейра гьа икI я. Исатда чна гьар са лезги, чи халкъдин гьар са хизан ва тухун а кардин гьавурда тун лазим я хьи, декоративно-прикладной искусстводин гьилин зегьметдин и ва я маса жуьредал машгур хьун хейлин маса пешейрилай гзаф менфят гузва. Инал ихтин са кардикайни лугун чарасуз я: СССР-да хьиз, алай вахтунда Россиядин халкъдин художественный сеняткарвилер вилик тухуниз еке фикир гузва. Халкъдин художе-

ственный сеняткарвилер арадал хкунин, хуьнин ва вилик тухунин рекьай государствовин политикадин хилер 1999-йисан 6-январдиз къабулнавай "Халкъдин художественный сеняткарвилерин гьакьиндай" Федеральный Законди тайинарзава. Чи уьлкведа халкъдин милли сеняткарвилери арадал гьизвай шейэр кьиметлу тирди хьсандиз аннамишзава. Милли сеняткарвилерикай веревирдер ийидайла, гьар са лезгиди а кар хьсандиз кьатлана кIанда хьи, суьгьбет гьакI квалер ишлемишдай шейэрикай ва я безекрикай ваь, чи милли кьетIенвилер кьалурзавай вичин жуьредин яржарикай физва. Эсиллагь артуханвал квачиз лугьуз жеда хьи, им этносдин хьсандиз вилик фенвай культурадин бине ва халкъарин лап девлетлу адетар чирунин хьсан жуьрейрикай сад я. Гьавилияй халкъдин сеняткарвилер хуьн ва вилик тухун чи уьлкведа государствовин дережадин лап важиблу месэлайрикай сад яз гьисабзава.

нат, 2018-йисуз лагьайтIа, 615 миллион манат пул ахьайна. Эхиримжи вахтара и хилез ахьайзавай пулуни кьадар йисалайсуз артух жезва. Халкъдин художественный сеняткарвилер хуьн патал Россиядин Минпромторгди исатда мадни са жерге серенжемар къабулун фикирдиз къачунва.

Ихтин шартIара къе лезгийрин гьар са хизандивай халкъдин художественный сеняткарвилерал машгур тир хизандин кархана ачухиз ва государствовин патай куьмек агакьуник умуд кутаз жеда. Эхиримжи йисара государстводи халкъдин сеняткарвилерин шейэр гьасилзавай карханайра кваларзавай бур патал бюджетдилай алава фондариз ракурзавай пулар гьар йисуз артухарзава. Идалайни гьейри, къе государстводи халкъдин художественный сеняткарвилерин шейэр гьасилзавай бур куьмек кьезилвилерни (преференция) гузва.

Гьам Дагьустан Республикада ва гьамни Россиядин Федерациядин маса субъектра асул дикьет халкъдин художественный сеняткарвилерин махсус центрайра тешкилуниз гузва. И жуьредин тешкилатра областрин халкъдин художественный сеняткарвилерин устларин гьар йисан конкурс тухуда, халкъдин художественный сеняткарвилерин шейэрин презентациядин каталогар чапдай акъудда, регионрин ва регионрин арадин хилел форумар ва квахьнавай милли сеняткарвилер арадал хкунин рекьай кваларх тешкилда, областрин музейра ва культурадин маса идарайра экспозицияр ва алишверидин точкаяр арадал гьуниз куьмек гуда, халкъдин художественный сеняткарвилер регионрин образование гунин стандартрик кутада.

Кьибепатан Дагьустанда, кьилди къачун хьайитIа, лезги районар, халкъдин художественный сеняткарвилерин месэлайрал машгур хьанвай махсус са центрани авач. Заз чи вири районрин кьилериз ихтин суал гуз кIанзава: и кардин себеб вуч я? Винидихъ къейднавай месэлайрал машгур

хьун чи вири районар авай культурадин отделрин, управленийрин везифайрик акатзава. Алай аямдин шартIара вири кваларх чкайрал тешкилунилай эгечлун лазим я. Чна чи халкъдин квахьнавай гьилин-туьлун, художественный сеняткарвилер арадал хкун патал алахьунар жезмай къван артухарна кIанда. Государстводи и рекьай чаз гузвай мумкинвилер гьилияй акъудун халкъдин вилик тахсиркарвал жеда.

Халкъдин художественный сеняткарвилер вилик тухунин мад са важиблу рехъ - им чи милли устларри гьазурзавай шейэр маса гун тешкилун я. Государстводи исатда фадлай инихъ халкъдин сеняткарвилер авай чкайра туриствилин махсус комплекс арадал гьунизни куьмек гузва. Герек туристрихъ ва хуьрериз къевезвай маса мугьманрихъ милли сеняткарвилерал машгур устларри гьазурнавай шейэр къачудай мумкинвал жен. Алай вахтунда телевиденидин куьмекдалди Россияда халкъдин художественный гьар жуьре сеняткарвилер машгурзава. И жуьредин шейэр гьазурзавай вири карханайриз ва устларриз чпин гьиликай хьатнавай затIар гьар жуьре выставкайра ва ярмаркайра кьалурдай мумкинвал гузва. Хейлин карханайриз халкъдин сеняткарвилерал машгур жезвайвиле гьакьиндай статус гузва. Къейднавай ихтин карханайривай РФ-дин минпромторгдин, экономика вилик тухудай министрстводин, уьлкведин промышленность вилик тухунин фондунин гьисабдай умуми федеральный метлебдин кьезилвилерикай менфят къачуз жеда. Милли сеняткарвилерин шейэр гьазурзавай карханайриз Дагьустан Республикадани налогрин рекьай региондин бязи кьезилвилер ава. Гьукуматдин патай артухан кьезилвилер и хел патал кадрияр гьазурунин квалархиз ва туьквенар ачухуниз талукь жезва.

(КьатI ама)

Гьайиф къведай кар

Хазран КЬАСУМОВ

Дагьларин уьлкведин гамарикай сифте деллар "тарихдин буба" Геродотан кьхинра дуьшуьш жезва. Ада вичин кваларх Каспий гьуьлуьн къерехрив яшамиз жезвай халкъарикай тешпигь авачир халичяяр хразвай магьир устларикай хьиз кхьенва. Гьакьикъатдани, Дагьустандин гамар храдай сенятдин дувулар виш йисарин тарихдин къатара гьатнава. Устлавилин сирер несилрилай несилрал руьгьдин багьа ивирар яз агакьарзавай. Гьилелди хранвай халичади, пешекарри гьисабзавайвал, инсанрин утагьар 250-300 йисуз къван безетмишзавай.

Машгур алим Сария Агьашириновади 1978-йисуз чапдай акъудай вичин "Материальная культура лезгин XIX - начала XX в." ктабда кхьизвайвал, гамар хурунин сеняткарвал вилик девирра Ахцегь, Мегьарамдхуьруьн, Кьурагь, Кьасумхуьруьн ва Бакудин губерниядин Кьубадин уезддин КцIар районар вилик фенвай. Кьилди къачуртIа, Кьуре округда Кьасумхуьр, Алидхуьр, Кьуюстан, Кьулан СтIал, Агьа СтIал, Вичи СтIал, Мегьарамдхуьр, Гилияр, Агьа Арагь, Курхуьр, Вичи Ярагь, Цицик ва Кьутур-Кьуредин участкадин вири хуьрер гам-халича хурунал машгур тир.

Октябрдин инкьилабдилай гьуьгьуниз гамар хурунин сеняткарвал вилик тухуниз гьукуматдин дережада фикир гуз эгечина. Советрин властдин сифтегьан цIуд йисуз республикада гамарин 14 артеле ачуна, абур патал хуьрера дараматар эгичина. Артелрин филиалар цIудралди хуьрера кардик кутуна. Республикада сифтебурукай яз ачухайбурук Кьулан СтIалрин гамарин артелдин тIвар къаз жеда. 1926-йисуз ачухай артелдихъ Испика, Рухуна, Хпитрал вичин филиаларни хьана. Артелдин сифте председателвиле Убайдулла Фатуллаев хьана. Хуьре-районда еке гьуьрмет авай и касди, республикадин ва адалай къеце кардик квай гамарин артелриз физ, анрай "Цийивилер" Кьулан СтIалрин артелдиз гьиз, гамар хурунин сеняткарвал вичи дережадиз акъудна.

Москвада 1959-йисуз чапдай акъудай вичин "Дагестанские умельцы" ктабда журналист Д. Трунова Кьулан СтIалрин гамарин артелдин устлар тир. "30 йисуз кваларх авур, цIудралди жегьил рушариз гамар хурунин сирер чирай" Рабият Алияровадикай, "норма 6500 кваг яз, гьар юкьуз 7500 кваг язавай" Сарат Муртузалиевадикай ва маса устларикай хуш келимаяр кхьенва. Кьулан СтIалрин гамар храдай бур республикадилай яргьарани машгур хьана.

Дяведилай гьуьгьунин 10 йисуз Кьулан СтIалрин артелди гамар хурунин кваларх вад сеферда артухарна, адан йисан план лагьайтIа, 4400 квадратный метрдиз барабар тир. Яни артелди гьар йисуз 1400 гам хразвай. Абур неинки чи уьлкведин шегьерра, гьакI къецепатан уьлквейрани маса гузвай. Кьулан СтIалрин устларри храй гамари Нью-Йоркда, Дамаскда, Джакартада, Миланда, Салоникра, Лейпцигда, Брюсселда хьайи выставкайрани ярмаркайра пешекарар гьейранарна. Гамар международный аукционра багьа кьиметрай масани къачуна.

Гьайиф хьи, гьуьгьунлай Дагьустанда халкъдин къадимлу сеняткарвал "кьулу-кьулухъ" физ башламишна. 80-йисара Дагьустанда йиса 50 агьзур квадратный метр гамарни халичяяр хразвай, и кардал 20 фабрика (випикан артелар) ва 6000 дишегьли машгур тир. Яваш-яваш неинки Кьулан СтIалрин, гьакI СтIал Сулейманан районда (гьакI амай чкайрани) кардик кваз хьайи Эминхуьруьн, Цицикрин, Испикрин, Кварчагьрин... хуьрерин гамарин фабрикайрин ва цехрин кваларни акъваз хьана. Абур чкайдалай гьуьгьуниз гзаф хуьрера дишегьлийри квалера гамар хразмай. Амма чи йикьара и кеспидал машгур дишегьлийар амач лагьайтIани жеда.

Эхирдай мад Сария Агьашириновадин ктабдал хквен. Ана кхьенвайвал, лезги хуьрера виликдай 8-10 йис хьанвай рушари гамар хразвай. Гьуьлуьз гудайла (14-15 йис хьайила), рушарив чпи хранвай 2-3 гам жигизар яз вугузвай. Гьайиф къведай кар мадни ам я хьи, къе лезги гзаф рушариз неинки гам-халича храз, гьакIни гамунин тарар, регь, киркитI, гьаларин кIетI... вуч ятIани чизвач.

Яран сувар мубаракрай!

Чун уях я...

Акуна-такуна, куюдни алатна. Чи ракарал Яран сувар-гатфар атанва! Тебиатда хъиз, инсанрин риклерани, ниятрани, крарани гзаф цийивилер кыле физва. Инсанри уьмуьрдин генгвилекай, мублаг-виликай, яшайишдин кюлайвилер артух хуникай фикрзава.

Амма дуюньда чулав куватарни тлимил туш. Дуюньдал элкьенвай вилиз таквадай душман-тугьвал алат тавунмаз, чун агьзур йисара Россиядин са пай, урус халкьдихъ галаз са халкь, са имандин, культурадин, тарихдин векилар яз чизвай украинвиар цийи фашистринни миллетчийрин, акьалтлай бандитринни террористрин гыликай хкудунин (михьи авунин) махсус серенжем кыле тухуниз мажбур ханва.

США-дин империалист ампар кылевав, вири Европа сад хана, Украина Россиядиз аксивалдай, адал гужумдай (НАТО-дик экечуналди) душманвилер кылин куватдиз элкьуриз алахъна гзаф йисар тир. 2014-йисуз Украинада, гужуналди государстводин кылиз цийи фашистарни бандеровчиар, миллетчийрни акьалтлай бандитар-

террористар гана. Америкадин "демократия" агакьай Украинада, чи бубайри чпин пак ивидалди фашизмдин тегьундикай хвейи чилел, мад гьа тегьундин муг туьхлуьрна. Ихьтин усалвилел, хаинвилел рази тахъай, чпин чал, меденият, тарих, аслу туширвал хуьз алахъай ДНР-динни ЛНР-дин агьалияр душманар яз малумарна, абур жаза-ламишунив эгечна. 8 йисуз 14 агьзурдав агакьна урусар, урус члалал рахазвайбур тергна. Урус члалал рахунални къадагьа эцигна... Душманвилер мадни гзаф хана. Гьатта ядерный яракь арадал гьунин, Россия терг авунин кьайгуйрик эгечна.

Ихьтин гьалдал, гьакьикьи геноциддал эхир эцигун лазим тир. Ингье гьихьтин шартлара чав цинин Яран сувар агакьнаватла.

Амма чун, россиявиар, гьамиша хъиз, гилани уях я! И кар и йикьара вичиз Россиядин Игитвилерин члехи твар (гьайиф, кьейдалай кьулухъ) ганвай Нурмегьамед Гьажимегьамедовани субутна!

Чун уях я. Чна гатфар, Яран сувар кьаршиламышзава. Чаз ийидай ислэгьвилер крар гзаф ава. Чун чи кьудратлу Армиядихъ, Президентдихъ, Гьукуматдин кьурулушрихъ инанмиш я. Чун гьахълу, чи ниятар михьи я, чун гьалибни жедал!..

Яран суварин цаяри, крари чи руьгь мадни жанлу ийидайдал шак алач.

Мерд АЛИ

ГАТФАРИН сифте йикьара, гьикл ятлани, куюгне сандухдай зи гыле гьахьтин куюгне дафтар гьатна. Ачухна клелун хана. Ина Яраз авуна клани крарин хейлин меслятрихъ галаз санал хъсан насигьатрин келимаярни, виликрай ван тахъай хьтин са махни авай.

Яраз текьей яц яргьалди яшамаш жеда. Яр - гатфариз, яд - члафариз... Яран йиф яргьиди жедач... Яру чичи - яру ич... Ярамазвал авурдахъ яр жедач... Яру яц яран ярж я... Яру яцра цайиди чулавдази бес жеда... Ихьтин келимайри зун мах клелунизни мажбурна.

Кье стха хана: Берембегни Зегьембег. Са тарцин пуналай атай кье тан хьтин. Санал члехи хана, санал ракъинизни къаяриз, гараризни марфариз таб гана, хел-пут гьана... Амма са бубат варлу хьайивалди, ибурун арада са гьихьтин ятла чулав сиклре фитне - фиргьа чукурлиз эгечна. Гуя са стхадди муькуьдан рехъ атлузва, сада муькуьдан яд тлимиларзава, садан хьенди муькуьди эзмишзава... Идан аялри аданбур курзава...

Гафарин гум ялавриз элкьвена. Гьакьикьатдани, сада - садан рекьер агализ, арада жугьунар эцигиз, ида адаз, ада идаз квахь лугьуз эгечна...

Са арадилай акуна хьи, Зегьембеган (за тварар дегишарнава) данади Берембеган къацаз иназдава. Чуькьнач Берембега. Стха я, белки, хатадай хьайи кар я лагьана. Дана никляй акьудна, чуьлдихъ алудна.

Маса юкьуз, къацари твар къазвай вахт тир, Зегьембеган верчери никлиз иназдава. Туьрди туюна, амай тварар кылера амаз, чилеривди садзава. Киш лагьана, акьудна верчер куюлуьн никляй. Хьияна стхадин гьаятдиз. Хатадай хьайи кар я жеда лагьана. Верчер тушни, лув ганани фидайди я куюльтвар авай чкадиз...

Берембега вичин верчериз кылдин гьаят туькьурнавай. Мухни, куюлни гьана вегьезвай. Гелкьуьн авай верчери какаарни

Яран дафтардай...

Мах

булдиз хазвай. Зегьембеган зегьле физвай, члехи стхадин верчерин кьакьрайрин ван атайла. Гуя вичихъ верчер авач, я абуру кьакьрани язавач...

Агакьна гад. Берембега ратрал хкай цуьлерикай члехи марк эцигна, кье-пака юг гатадайвал тир. Са пакамахъ кьарагьайла, акуна хьи, цуьлерин марк, Зегьембеган яру яцрари рехи ламра чукурна, чиле тунва. Вич лагьайтла, затлани такурди хъиз, квалеле ксанва.

Берембеган папай гила гьарай акьатна: - Я иеси авачир гиликьай кьвед! Куьне зи маркуниз вуч авуна?!

- Гьикл хана, паб? Вуч кьал я? - кьецел акьатна Берембег. Акур агьвалатдин гьавурда ам гьасятда акьуна: гьвечли стхадин кар я. Тевледа хуьзвай яцни лам санал икк куюлуьн маркунихъ ягун? Душманди тийидай кар я. Ятлани Берембега секинвилелди акьудна яцни, ламни вичин ратрай хьияна стхадин гьаятдиз.

Инал Зегьембеган папай гьарай акьатна: - Им вуч шуван я? Чавай жуван са яцранни ламран кьайгьу ийиз жезвач. Ибуру чараданбурузни дуюньна дарзава! Вуч гва ви мез авачир и гьайванрихъ?

- Гьайванрихъ мез авач, Туьремез вах. Мез авай куьн гьавурда куьз акьазвач? - секинрихъ алахъна Берембег. Туьремез генани туьнт хана:

- Чахъ кьадар гьавулар авазва. Куьне куьрат вучиз агалнач? Кьаравулар куьз кьунач? Кас алачир харман недаиди я ман малари?..

Инал Берембеган папак цун фелек акатна: - Я маларилай фейи мал, бес марк чараданди я лугьуз, адахъ нехир ядани? Ви гад гару ярай, чархифелек!..

- Гару ядайди гьа куьн хьтин кьанчанахрин гад я. Куьне чав гад ийиз тазвани? Чи никлерал къаз хкьезмани? Куь акьатай вилери незва чи берекатар!.. Куь хийир шийирдихъ фирай! Гару ярай куь гьар са чичи! Куьн хьтин кьуншияр, стхаяр жедалди...

- Регьуь хуьхъ, я стхад свас, я Туьремез! - рахана Берембег. - Ви итим Зегьембег зи стха я. Ада гьикл къабулзава кьунши стхадиз ихьтин зиянар гун? Зи верч, зи дана, зи яц ви кьарадай физвач. Ракурзавач чна абур. Вибурухъ куьз авач иеси? Ратрал кьаравулар къадай чкадал гьизвани чун куьне?..

Зегьембег, яргьалай хъиз кьил кьалурна, ванни тахъайдай кьуна, элячлани кимихъди фена...

Берембегаз амуькайди паб секинрун хана: "Бес икк хьайила тушни лугьузвайди: кьунши кьени хьайила, кьечли рушазни илчи акьатда. Чуру кьунши, вични стха, патав жедалди, чуру кьавах тар хьанайтла, белки, хъсан тир. Емишар тагьайтлани, кьавахди зегьем юкьуз серинвал гудай..."

Акьатна стхайрин кьал суддал. Ина Зегьембегахъ са кьефле адан тереф хуьдайбурни галаз жеда.

- Гьикл? - тажуб жеда Берембег. - Квехъ вуч ханва? Ида датлана кьуншидиз зиянар гузва, куьне зиянкардин тереф хуьзва? Гьурметлу прокурор, вунни ибурун терефдар туштла?

- Берембег! Вуна фикир гузвани ви стхадихъ галайбуруз? Абуру пара я, вун - тек... За нин тереф хуьда?

- Зиянкарин? Чарадан малдиз хиянатзавайбурун? Малдин иесивал тийизвайбурун? Им гьихьтин гьахъ, гьихьтин дуван я?

- Зиянкарин ваъ, Берембег. За гзафбурун тереф хуьзва. Кьуват гьи пата гзаф ятла, гьа патаз фидайди я гьахъ... Чавай ви стхадиз са жазани гуз жедач. Жерме вал кьезва, ратран иесивал тавур... Вун гьеле стхадин папан виликни тахсирлу я. Ви паб галаз санал адал писливал гьиз алахъна...

- Гьакл я?

- Эхъ, гьакл я, Берембег! Вири девирра гьакл я. Кьуват акурла, гьахъ члатунайни физ амуькьач...

- За гьисабзавайвал, садни куьн гьахъ туш, - лагьана, вилерал алай айнаяр пелел хкажна хъиз, судьяди. - Вилик квайди Яран югь - сувар я. Яра чавайни, гьахъ - батлудди тайинарзавай ксаривайни, кье падни рази жедай кьарар къабулун истемешзава. Са вил ада прокурордихъни элкьурна.

- Махарик жедай судья я вун, вирибур гьахьарзава...

- Гьакьикьатдани, стха стхадин мидьадиз элкьурдани? Хийир низ гуда? Яран суварин адет я: вири мидьавилерилай гьил кьачуна, хьел хьанвайбур туькьур хуьвун. Куьнени, стхаярни папар, инал гьилер хьияна, хьфена, квалеле яру нехун члехарикай яру клеь кьилел алай аш авуна, Яру гичиндай яру чехир дадмишиз, сувар кьурмиша. Папарини чпин итимриз гьурметин. Гьам я дуьз дуван...

- Им судья я! - сифте рахана виридалай туьнт Туьремез. Амайбурухъ гаф амуькьач... Инал махни куьтыгь хана.

Кьиса Терсалидин терсебаяр

Гьамиша дуьз рекьер инкарунал ашукь Терсали Яран суварин виликни вичин терсина крар веревирд авунив эгечна:

- Мердбуру, мергьаматлугьуру, жумартбуру чпин крар авурай. За жуван саягь сувар кьейдда: вирида мугьманриз ширинлухар гьазурда. За цурубурни чурубур кватлда. Вирида шемер куюкьурда, за туьхурда.

Вирида "шарни пепе-гьуьлуьхъди!" лугьуда. За "шарни пепе-квалихъди!" тикрарда.

Виридаз - рагь, заз - циф; виридаз - югь, заз - йиф.

Вирида эцигда, за чукурда.

Вирида кутада, за хкудда.

Вирида "чан" лугьуда, за - "яман".

Виридахъ - танишар пара, захъ - иблисар...

Вирида тлур гуда, за - клур...

Вирида вилик чуьгвада, за - куюлуьхъ...

Гьа ихьтин хиялрик кваз, Яран йиф алатна. Терсали вичин дехмеда самарин бажгьандал аламаз, кьецел гатфарин ракъини экуьн нураривди сални, багьни, бахчани, квалерни, куьчярни зарлу авуна. Авагьна гьар са затл. Ачух хана сифтегьан цуькверни. Рахана бахчада нуьклерни. Фена салариз кьапуяр, керкияр, перерни... Вацлун лепейрикни звал акатна. Хтана члереярал чубарукрин жуьтерни...

Сада-садаз муштулухар, кьенфетарни ичер, зурарни клерецар пайзавай бадейрини бубайри, рушарини гадайри кьуна куьчярни майданар. Агалнавай са ракъни амачир...

Анжах гила Терсалидиз акуна, вич гьикьван терс хьайитлани, гатфарин рехъ садавайни агализ жедач. Атана ам, катна дуюньдилдай, ерли тахъайди хъиз, хуьбуьн аязни, циферин цурни, гарарин цуьруьхуьмни, муркарин тиршерни...

Терсалидихъ амуькайди вичин куьгьне дехмедай кьецел алай дегишвилериз, суварин шадвилериз терсина килигун хана. "Куьне кьез лагь манияр, ая куюьлер, ширинлухар це. За, акси яз, хьелда. Экьечидач квалляйни, дегишдач куьгьне партални, куь паяризни темягьдач..."

- Вун аюх я ман, чан алачир, - лагьана Ракъинин сачахди ачух цавалай.

- Терсерин рехъ мичлеринди я. Куьн хьтинбур ерли тахъайтла, мердбурун рекьерни, риклерни, экверни, цуькверни, бейтерни, бегьерарни артух жеда! - алава хуьвуна Ракъиник хуьурезвай Шалбуз дагьдинни Базар-Дуьзидин рехи кылерни, жумартвилелди булахрин жилавар, цуькверин сумахар, векьерин яйлахар ахъайна хъиз...

И аламентар акурла, зани тикрарна:

Ша, гатфар!

Вун чи азиз мугьман я.

Ша, гатфар!

Вун чи риклиз дарман я.

Яр такланди, кар такланди

Ам вич вичин душман я...

21-март дуьньядин халкъарин шииратдин югъ я

Шаирар - дуьньядин филмажар

Мердали ЖАЛИЛОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихлу работник

Шаиррин члал шаирриз хъсандиз чида лугъуда. Шаирар сад хъайила, дуьньядин халкъарни са меслятал, сад хъгин имандал атун мумкин я.

Ихътин фикирар чалай виликни гзаф арифдарри лагъана. Дугъриданни, алаатай асирдин 30-40-йисара Агъа Стлалдал Стлал Сулейманан патав Москвадай урус шаиррин дестеяр атайла, члехи шаирдиз урус члал, мугъманриз лезги члал чизвачиртлани, абур чеб чпин гъавурда хъсандиз акъазвай, лугъуз рикел хканва а вакъиайрин шагъидар хъайи Эффенди Капиева, Гъажибег Гъажибегова, маса ксарини. Гуьруьшар гъакъикъи дуствилиз элкъвенвай.

СССР-дин писателрин I Съезддални Стлал Сулейман туьрк члалал раханай, съезддин мугъманар тебрикдай шиирар клелнай. Максим Горькийди гъа члавуз Сулейманаз "XX асирдин Гомер" лагъанай. Вири дуьнья Сулейманан гъавурда акъунай!..

Шаиррин гъавурда фад акъазвайвилей дуьнья саламат авун паталди шаиррин чпин гъакъиндайни къайгъу члугун лазим тирди ЮНЕСКО-ди вири дуьньядиз раижавуна хейлин йисаря. Гъавилей гъар йисан гатфариз ихътин къетлен югъ - Шииратдин сувар къейдзава.

Ци а югъ чи обществода, санлай дуьньяда вири-

бурук къалабулук кутунвай, Украина фашизмдинни миллетчивилин члулау къуватрикай михъи авунин махсус серенжем къиле тухузвай вахтунал ацалтнава.

И серенжем тухунихъ еке себебар ава. Рикел хкваш, гъич тахъайта, чан аламаз инсанриз цай ягъай Киевдин майданни, Одессадин профсоюзрин къвални, югъ-йифди залан тупарай ягъиз хъайи Донецкни, Луганскни, Краматорскни... И вакъиайри генани илягъвал, халкъарин бахтлувал, дуьньядин саламатвал, гележегдихъ умудлувал хуьн паталди шаиррин члал герек тирди субутзава. Эхъ, литературайри, халкъар сад-садаз чирунихъ галаз сад хъиз, абур чеб-чпиз мукъва ва хатурлу ийизва. Дуьньядин жуьреба-жуьре пилериз руьгъдин мукъвер фидайвал ийизва. Гъавилей дуьньядин жуьреба-жуьре уьлквейра шаиррин гуьруьшар, литературайрин ва культурайрин йикъар, суварар тешилзава.

Гъайиф, литературайрал, хайи милли члаларал, рахунални къадагъаяр эцигиз алахъзавай члулау къуватри къил хкажнава. Фашизмдинни миллетчивилин, халисан геноциддин (милли лишанриз килигна, халкъ терг авунин) рекъевай къучийрик ашкъи кутазава. Шаиррин члалари тупарни секинардайди рикелай алуднава...

Шаиррин члал дуьнья хуьн патал мадни гужлу авун лазим я. И чин чна гъа месэлайриз талуькъарнавай эсеррикай туькьурнава.

Стлал СУЛЕЙМАН

Риклин ишигъ
Гъажибег

Эвела ваз салам - дуьа,
Зи риклин ишигъ, Гъажибег.
Къенин къалди зунни сагъ я,
Кефирар - ачух, Гъажибег.

Гъайиф жез чун чавай яргъа,
Вучзава зи гъевчи ваха?
Минет хъуй, чан руш Зулейха,
Вуна хъсан хуьх Гъажибег.

Гъик авабуд бици руш?
Таза билбил, а къизил къуш?
Яшамшрай зи рикиз хуш,
Ам чандиз сагълугъ, Гъажибег.

Хъсан чида заз ви гъалар,
Твадай туш за чанда ялар.
Къабул ая на зи члалар,
Гъик ятла лайих, Гъажибег.

И гафарив мийир дъяе,
Зи фикир лап гъатна клева.
Зурба табдир ава хиве,
Къанни цуд тарих, Гъажибег.

Гъерекатун я зид пара,
Тавуникай авач чара.
Стлал Сулейман - фукъара,
Хушди я къилих, Гъажибег.

Расул ГЪАМЗАТОВ

Хумай

Хумай - аял, экъечнавай
чуквардай,

Адан чилин мезгъебри
Акъуднава цавун аршдин
часпардал,
Нурар алай ажебдиз!..

Аллагъ - икъван члехи чин-ярж
Ганва рушаз - аялдиз.
Нихъ аватла ихътин тахт-арш,
Къевзвач гъатта хиялдиз.

Кумари! Вуч багъа я вун
Ви ватандиз - Непалдиз!
Туьхуьн тийиз, хас я ваз кун,
Аквач ивид стлал гъич.

Дингъли туш. Гъич хиял за
Авунач, ик чилерал
Аквада заз Аллагъ - чагъа,
Рагъ авайди вилера!..

Факъир хеб

Акъван я хъи гунагъсуз вун,
Михъи касдин атанва дун.
Садазни гъич къалурнач сас,

Садни авач на ягъай клас.
Къведра са суз твада ви сар,
Тадач къилел яргъи са члар.
Амма садра - декъикъайра
Хтунда ви хам гадайри.
Агъ, зи факъир хеб,
Агъ, зи факъир хеб!

Инсан хана - къватл хъанва эл!
Вун шампурин ала къвенкъел!
Къена са кас - ваз хъана гъам,
Амуькна вун алачиз хам.
Рак ачух я мугъманд вилик,
Пич ифенва ажеб, килиг.
Шишер жеда, кутаз чичек,
Серг къилеллаз къведа пичек...
Агъ, зи факъир хеб,
Агъ, зи факъир хеб!

Гарал къугъваз хуьтуьл тилер,
Даим сефил я ви вилер.
Итимриз гуз дамахар на,
Багъишда бул баплахар на.
Целерин жез ава эхир,
Цаз, хъвадай къван цуру чехир,
Ваз генани жезвач кирин -
Тумунин макъ акъван ширин!
Агъ, зи факъир хеб,
Агъ, зи факъир хеб!

Къени я вун, квач са тахсир,
Жанавурриз чида ви сир,
Къурмишдайла кар фендигар,
Фад алуькда чпел ви сар.
Дуьз гаф - алмас, тежер чуьруьк.
Чидайди туш авун къуьруьк.
Виш йисара къвали-хуьруь
Лугъуда са касдиз дугъри:
- Агъ, зи факъир хеб,
Агъ, зи факъир хеб!..

(Авар члалай.

Таржумаар - Мерд АЛИДИН).

Анвар АДЖИЕВ

Дустар галаз

Дуст къун адет я чи къадим
вахтарин.
Гъуьрметарда, тавуна буш
рахунар.
Садра чириз клан хъана заз
дустарин
Къадар. Хъанач. Гъисаб квахъна
бахтунай.

Къуй зи рекъер вирибур я
яргъибур.
Амма эквер жанлу я заз чим
хуьзвай.
Амма риклер - вирибур заз хайибур,
Умудринни къастарин сагъ сим
хуьзвай.

Захъ чим гала зи дустарин
гъилерин.
Зун мягкъем я гъар са жуьре
ракъалай.
Баятлукни, къунвай туькьуьл
къелери,
Жумарт жеда зун акурла
мукъвалай.

Вацлар сад жез, гъуьлер жезва
яшамш.
Члалар сад жез, чан къевезва гур
манийрал.
Чунни гъар сад инсандиз я
ухшамш,
Инсаният хуьз хъайитла къени яз.

Самуил МАРШАК

Малум тушир
игитдикай

Жагъурзава пожарникри,
Жагъурзава милицайри,
Жагъурзава шикилчийри -
Чи меркезда вирида.
Гъикъван суракъ ийида?

Жагъурзава пара фадлай,
Амма саклан жагъизвач,
Вуж ятлани ам чизвач,
А жегъил кас, ад алай,
Яш пара жеч къадалай...

Юкъван буйдин,
Къуьнериз къешенг,
Къеврягъ я беден,
Лацу перем ала вичел,
Лацу кепка ала къилел.
Хурудал -
"ГТО"-дин ярж - знак.
Мад затни
Туш адакай малум,
Гъимир куьне шак.

Гзаф гадайри,
Виклеъ ва гужлу,
Алуькзава ихътин лацу
Перемар къелечл.
Кепкаяр - вервецл!
Гзафбуру меркезда чи
Хуруйрални гъалдзава
Значокар нурлу.
Чебни - гъазур,
Сад хъиз гужлуз,
Зегъметдизни женгериз -
Гъунарнихъди физ.

Вуж я?
Гъинай я и нур
И жегъил,
Вири меркезди
Ийизвай жагъур?

Вуч авуна ада?
Вуч ятла тахсир?
Ингъе халкъди ачухзава
А къегъалдин сир:

Физвай са жегъил
Гражданин
Москвада.
Къилел лацу кепка алай,
Тандал лацу перем алай.
Физвай гатфарин юкъуз
Трамвайда аваз.
Вичи-вичиз, клуфукай хъиз,
Тикрариз аваз,
Трамвайдин чархарихъ галаз.

Садлагъана
Аквада адаз
Къарши патата, члулаварай
Са ни ятла гъарайзава
Гумадайни ялаврай!..

Гзаф ала инсанар
Къайи къванцин панелдал.
Къалабулук, къурху кваз,
Килигзава винелди.
Ана, къакъан даklarдай,
Гумадай бетер
Аквазвай аялдин гъилер,
Куьмек кланз,
Ийизвай звер.

Жизви къванни тахъана эглеш,
Тавуна клус кичлевал, геж,
Жегъилди
Хкадарна трамвайдай кеш,
Автомобилрин юкъвай тлуз
Зверна фена къвалихъди,
Ялавравай, куз.
Хкаж хъана, яд къведай
Турба къаз-къаз,
Зарбдаказ
Пуд лагъай мертебадиз,
Къуд лагъайдаз,
Вад лагъайдаз...
Ингъе вилик ква
Эхиримжиди -
Цай кваз кузвайди.

Члулау гумади
Клевнава къецер,
Цавуз гадар жез
Ялаврин мецер!..

Мадни къуват жезва герек
Къун паталди
Даklarдин дестек.
Жегъил,
Явашдиз икисиз къвачер,
Агатна цун фелекдив,
Гумади бамишиз жигер.
Даklarдин къунталай
Кам яна зирекдиз,
Къуна руш хурув,
Эвичзава агъадалди,
Гурва хъиз гарун.

Ингъе
Агакъарна са гъил ада
Даяхдив чархун,
Элячиз кланз
Галайнихъ балхун.

Къвачерик
Юзазва карниз - гъам!
Балхундихъ агакъиз
Хклама генани къве кам.

Аквазва инсанриз
Кланикай,
Чилелламай килигиз,
Гъик мукъаятдиз
Физватла гада
Карниздай гуьтуь.
Са пай рехъ фенва.
Са пай вилик кума - куьз?

Кам. Акъваз хъана.
Мад кам. Мад хъана акъваз.
Риклер ава зурзаз.
Ингъе балхундин ракъар.
Элячина абурулай
Хатасуз патаз,
Ахъайна раklar,
Гъахъна фад къвализ.
Ахпа
Ахкунач ам саданни вилиз!..

Гумадик акахънава
Руквадин цифер.
Пожарникрин машинри
Язава уьфтер,
Къазуниз туьтер,
Авуьна куьче
Гъарайрив къарсур.
Каскаяр къилеллай
Пожарникрин десте,
Датлана гъазур,
Агатна къвалив,
Юкъва авай цун.
Легъеда члана вири,
Цеквер хъиз, михъиз.
Гурар хкаж хъана,
Рельсер хъиз, виниз.
Ших алай инсанар,
Сад-садан алаз гуьгуьнал,
Хкаж жезва гурарай зарбуналд.
Цлузни гумадиз
Гъахъзава гъуьрсуьналди...
Ялавар
Эвеззава бипинри агъур.
Насосри язава
Цин хъелер агъур.

Жегъил са диде и члавуз,
Шехъиз, ялавриз,
Акъатна къве плуз,
Агатзава пожарникрив:
- Зи руш,
Зи бицек
Къутармиша! - лугъуз.
- Авач! - жавабзава
Адаз пожарникри.
Виридав - са гаф:
- Акунач чаз, таб туш,
Санани,
Са мертебадани,
Къекъвенатлани виринра,
Жагъанач чаз руш.

Гъа и члавуз гурарай
Цай къур къвалерин
Экъечина са жегъил кас,
Такур садан вилериз,
Клевиз къунвай гъилерал
Ада бици чан.
Шехъна руш,
Акурвалди хайи диде-чан!

Дидеди руш къурвалди хурув,
Жегъил катна трамвайдал,
Леле хъиз гарун.
Ахъахна фад вагъундиз,
Къахлурна са къуьн.
Даklarдихъай юзурзавай
Кепка авай гъил,
Мад ахкунач къил!..

Жагъурзава пожарникри,
Жагъурзава милицайри,
Жагъурзава шикилчийри
Меркезда чи.
Жагъурзава лап фадлай,
Амма жезвач жагъуриз
Жегъил гада,
Яшар пара жедач адан къадалай.
Юкъван буйдин,
Къуьнериз къешенг,
Къуйрагъ я беден,
Алай вичел лацу перем,
Къилел алай лацу кепка,
Хурудал - "ГТО"-дин знак.
Мад са затни
Адакай чаз
Туш гъеле малум,
Гъимир куьне шак.

Гзаф ава гадаяр,
Къуьнериз чеб къешенгбур.
Гзаф ава гадаяр,
Беденриз чеб мягкъембур.
Парабуру алуькзава
Перемарни лап лацу.
Парабуру алуькзава
Кепкаярни лап лацу.
Гзаф ава чи меркезда
Знакарни ахътин михъи, зарлурбур.
Къетлен къегъалвилериз
Гъамшанда,
Вири сад хъиз, гъазурбур!..

Урус члалай.

Азад таржума - Мерд АЛИДИН.

Зенд Жуван гъиле авай лаш Турар алаз такван

Россиядиз мидявал къалурзавай къецепатан бязи уьлквейрин журналистри хвешивилелди къейдзавайвал, чи уьлкведин агъалияр мукъвара "Ютуб" ишлемишуникайни магърум жеда. Малум тирвал, эхиримжи са шумуд юкъуз РФ-дин государстводин СМИ-рин youtube-каналар агалнава. **Рикел хкин**, "Ютуб" видеохостингдин сагъибарни дуньяда гуьлгуьла тунин тежриба авай США-да ава.

Идалай вилик Роскомнадзорди Россиядин сергыятра инсанри "Фейсбук" ва "Инстаграм" соцсетрикай менфят къачунал сергыят эцигна. Себеб вирибуруз ашкара я. Гъа са вахтунда Госдумадин информациядин сиясатдин рекъай комитетдин председатель А.Хинштейна къейд авурвал, "Инстаграмда" адетдин малуматар эцигзавайбурун, чапзавайбурун хиве жавабдарвал гъатдач. Амма къанун члурзавай материалриз, эвер гунриз рехъ гайитла, ахтын ксари талуьк тирвал жавабни гуда.

Америкади РФ-диз акси яз экономикадин дяве малумарнава. Россиядин вилик-къилик квай ксари къейдзавайвал, Рагъакидай патан уьлквейри ийизвай санкциярин гъужумди чаз еримлу жедай цийи рекъер ачуьда.

Рагъакидай патан "къулайви-

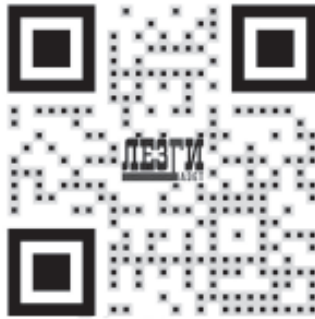
лер» галачизни чи уьлкведихъ гъар са рекъай пис-хъсан мумкинвилер ава. Къанзавайди а мумкинвилер ишлемишун, мадни еримлу авун я.

Масака лагъайта, гъа чахъ авай затарив къадирлувилелди эгечдай, менфят къачудай макъам алуькнава. Авай шейэрин къимет, къадир чир хъун герек я. Лугъудайвал, генгвилехъ дарвални галайди я.

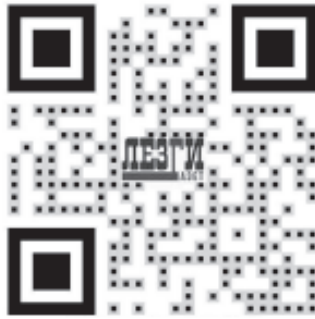
Информация раижунин, инсанри чпин арада рафтарвилер хуьнин жигъетдай соцсетрихъ къенин аямда еке метлеб ава. Россиядихъ и рекъайни масадалай аслу тушир мумкинвилер ава. Вахтунин истемешунриз килигна, авай гъаларлай наразивал тавуна, чараяр акулникай фикирна къанзава.

Маса СМИ-рихъ хъиз, "Лезги газетдихъни" вири соцсетра, месенджерра къватлалар ава, яни вахтунихъ галаз кам-камуна аваз физва. Къе къадагъа авунвай "Фейсбук", "Инстаграм" галачизни гъалар члур жедач.

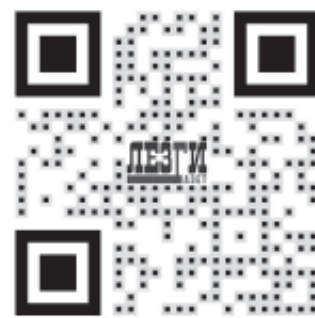
"Лезги газетдин" telegram-канал фадлай кардик ква. Идалайни гъейри, газетдин чинриз, махсус сайтдиз акъатзавай вири хабарар, макъалаяр "ВКонтакте", "Одноклассники" соцсетрихъ акъудзава. Инал чна къалурнавай QR-коддин куьмекдалди вирибурувай аник экечиз жеда.

Telegram-канал

"Одноклассники"

"ВКонтакте"

Гафарин алемдай Куьз, клуьк, эрте

Якъин тирвал, гафаранра, гъаки илимдин маса ктабра "гъакъ тавунвай" аламатар чи члалахъ тлимил авач. Иллаки лексикадин, диалектологиядин жигъетдай а кил авачир къван ахтармишунар, гекъигунар, цийивилер дуьздак акъудиз жедай мумкинвал ава. Са шакни алачиз, ибур чи члалан девлетлувални къадимлувал, къетленвални надирлувал успатзавай делилрикай я.

Инал аз чи члалан бязи нугъатра авай **эрте, куьз, клуьк** гафарикай ихтилатиз къанзава.

"Эрте" гаф (наречие) чи члала "фад", "виликамаз" гафарин синоним яз гъисабиз жеда. Самур дередин бязи нугъатра и гафуникай гегъеншдиз менфят къачузва. Писатель ва алим Гъаким Къурбанан "Лацу марал" эсерда и гаф дуьшуьш жезва: "Гъар са мумкин тир члур дуьшуьшдин вилик пад эрте къуна къанда". Шайр Чепер Касбуьди "Гуьлуьшан" эсердани и гафуникай менфят къачунва: "Къарагъна эрте, ийизвай къвалах, Гуьлуьшан...".

Къейд авун герек я, "эрте" гаф эхиримжи йисара чагдай акъатай чи гафаранрани (Къ.Акимован, М.Бабаханован) гъатнава. Эдебиятдин члала чпиз барабар мана авай вариант (синонимар) аватлани, ихтын диалектизмайри чи лексикадин сергыятар мадни гегъеншарзава.

Лезги члала "к" гъарфуни нефес галай ва галачир къве сес (фонема) къалурзавайвилей инал "куьз" гафунин патахъай къетлендаказ къейд авун герек я хъи, и дуьшуьшда "к" гъарфуни нефес галай сес къалурзава. Гъакни чна и гаф "куьзун" глаголдин буйругъдин "куьз" формадихъ галаз какадарна виже къведач. Амур омофонар я.

Куьнхъди цлур ярувал гъанвай цивиндизни, кларсизни, маса затаризни бязи нугъатра "куьз" лугъуда. Мискискарин хуьрай тир шайр Бренбег Абдуллаеван са шиирда и гаф гъалтзава: "Къуй амуькьрай куьз ви рикле-пичина".

Гъикаятчи Мегъамед Садикъан "Буьркъуьди" эсерда дуьшуьш хъайи "клуьк" гафунини вичел фикир желззава: "Абуру, яргъи пилприс туьклуьрна, пичинай цай квай клуьк акъудна, адак цай къана". И дуьшуьшда "клуьк" гафунин манадихъ къекъуьнин лазимвал амуькьзавач.

Делилри тестикъарзавайвал, "куьз" ва "клуьк" гафар мана-метлебдин (семантикадин) жигъетдай эдебиятдин члала гегъеншдиз ишлемишзавай "цук" гафуниз мукъва, амма фонетикадин жигъетдай тафаватлу нугъатдин гафар я.

Къез чидани?

Итижлу фикирар

- Инсанди са юкъуз тахминан 23 агъзур сеферда нефес къачузва.
- Куьзуь жердавай инсандин мефтI гъар йисуз къезил жезва.
- МефтIедин члехи пай цикай ибарат я.
- Гъилин тупларин кикер къвачинбурулай къуд сеферда фад экъечизава.
- Са йикъан муддатда инсандин ивидин гъерекатдин мензил 19312 километрди барабар жезва.
- Инсандин рикIи йисан къене 35 миллион сеферда тумп-тумп ийизва.
- Нефес къуна акъазунин жигъетдай дуньядин рекорд 7,5 декъикъадикай ибарат я. Члехи пай инсанривай нефес къачун тавуна анжах са декъикъада акъвазиз жезва.
- Пешекарри тестикъарзавайвал, ксанвай къвале гъикъван гзаф меъки хъайитIа, гъакъван гзаф нагъакъан ахварарни акун мумкин я.

- Тирш ядай фирсетда бедендин вири гъерекатар легъеда акъваззава.
- Чилел яшамиз жезвай инсанрикай тахминан 10 процент члахъар я.
- Эгер са юкъуз са къватида авай пилприсар члурвазватIа, куьне йисан къене тахминан са фейжандин къатI шкъакъ хъвазза лагъай члал я.
- Хъуьредайла, чинин 17 жуклумди къвалахзава, шехъдайла, - 43 жуклумди.
- Эгер чуру эсиллагъ тун тавуртIа, адан яргъивал 9 метрдив агакъда.
- Инсандин рикIин заланвал 220-260 гр ибарат я.
- Инсандин пудкъад йисакай тахминан къад йис ахвара акъатзава.
- Инсандин килин кIараб (череп) санлай жуьреба-жуьре 29 кIарабдикай-паюникай ибарат я.
- Акур ахваррин 90 процент инсандин рикIелай алатзава.

Уьлкведа ва дуньяда

Серенжем давам жезва

РФ-дин оборонадин министерстводин векил И.Конашенкова 16-мартдин экуьнахъ хабар гайивал, Россиядин Яракълу Къуватри суткадин къене Украинадин 128 военный объект тергна. Абурун арада ЗРК "Бук-М1", ЗРК "Оса", къуд РЛС, командадин къуд пункт, яракърин ирид склад ва женгинин техника къватIнавай 68 чка ава.

Къейдзавайвал, военный серенжем гатлунайдалай инихъ РФ-дин къушунри Украинадин 111 самолет, 68 вертолет, пилот гала-чир 160 аппарат, 159 ЗРК, 1353 танк ва маса бронемашина, 129 реактивный система ва 493-дав агакъна маса яракъер тергна.

ЕС-дин санкциярин сиягъ

15-мартдиз Евросоюзди Россиядин машгъур карчийриз ва тешкилатриз акси яз малумарнавай санкциярин сиягъ артухар хъувуна. "Новости" РИА-ди хабар гузавайвал, идан гъакъиндай ЕС-дин официальной журналда документ чапнава.

Чешмеди къейдзавайвал, санлай къачурла, 15 карчидиз ва 9 члехи тешкилатдиз акси серенжемар къабулнава. Кылди къачуртIа, цийи сиягъдик Сулейман Керимов, Роман Абрамович, Герман Хан, Алексей Кузьмичев, Александр Михеев, Александр Шохин, Андрей Рюмин, Армен Гаспарян ва масабур ква.

ЕС-дин санкциярин цийи сиягъдик и тешкилатар акатнава: "Роснефть-Аэро", "Рособоронэкспорт", "Высокоточные комплексы" НПО, "Курганмашзавод", "Вертолеты России", "Объединенная авиастроительная корпорация", "Объединенная судостроительная корпорация", "Уралвагонзавод", "Зеленодольский завод".

Сад тир валюта

Евразиядин экономикадин союзди (ЕЭС) ва Китайди аслу тушир международный валютадин система арадал гъун къетIнава. Идакай "Sputnik Казахстан" чешмеди хабар гузва.

Къейд ийин, ЕЭС-дик Россияни ква. Месзла къилиз акъудун патал уьлквейри сад тир международный валюта кардик кутадайвал я. Ихътин къарар ЕЭС-дини Китайди алакълувилелди къвалахунин гъакъиндай къиле фейи видеоконференциядин не-тижайра къабулна. Гуьруьшдин иштиракчийр мартдин эхирдалди проект арадал гъунин икърардал атана.

Россиядиз Индиядихъ галаз алишверишдин алакъаяр регъятариз къанзава. Кылди къачуртIа, доллардинни евродин чкадал Китайдин юань ишлемишдайвал я.

НАТО-ди къабулдач

Украинадин президент В.Зеленскийди 15-мартдиз уьлкве НАТО-дик экечлун намумкин кар тирди хиве къуна. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

"Гуя ракларар ачух я лугъудай гафар чаз йисаралди ван хъана, амма чаз гила чир хъайивал, аник (НАТО-дик) экечлун мумкин кар туш, им гъакъикъат я", - лагъана Зеленскийди.

Экономикадин куьмек

Россиядин Яракълу Къуватри Украинада махсус серенжем къиле тухузвай макъамда Китайдин гъукумдарри чи уьлкведиз экономикадин жигъетдай куьмек гуьнин къарар къабулнава. Идакай "Лента.ру" сайтда кхъенва.

Къейдзавайвал, Пекиндиз Москвадихъ галаз алакълувилелди къвалахдай къастар ава.

"Instagram" къадагъа я

Роскомнадзорди "Instagram" соцсеть чи уьлкведа къадагъа алай сайтдин сиягъдик кутунва. Идан гъакъиндай ведомстводин сайтда официальной малумат чапнава.

"Лента.ру" чешмедин делилралди, алай йисан 11-мартдиз, Генпрокуратурадин истемешуниз килигна, соцсетдикай менфят къачунал къадагъа эцигнава. 14-мартдин йифен вахтунилай башламина, Роскомнадзорди Россияда "Instagram" соцсеть агалунин къвалах къилиз акъудна.

Малум тирвал, са тлимил йикъар идалай вилик соцсетда Россиядин агъалийри, аскерриз аксивалунин, гужар авунин патахъай эвер гузвай материалар раиждай ихтияр ганвайвиллин гъакъиндай "Meta" компаниядин сагъибри малумарнай. Инсансузвиллин кардиз рехъ гайи "Meta" РФ-дин Генпрокуратуради экстремиствиллин компания яз гъисабун истемешна.

Къейд ийин, "Facebook" ва "Instagram" соцсетар, "WhatsApp" приложение Америкадин Калифорния штатда авай транснациональный "Meta" холдингдинбур я.

Россиядин агъалийри алай вахтунда "ВКонтакте", "Одноклассники" соцсетрикай ва "Telegram" месенджердикай гегъеншдиз менфят къачузва.

"YouTube" агалунин шартI

Федерациядин Советдин конституциядин къанунрин рекъай комитетдин председатель А.Клишаса "Новости" РИА-диз гайи интервьюда къейднавайвал, эгер къанунсузвиллиз рехъ гайитIа, РФ-да "YouTube" къледа.

14-мартдиз Роскомнадзорди "Google" компаниядивай советрин девирдин фильмаяр ва радиотамашаяр авай Гостелерадиофондунин YouTube-канал ахъа хъувун истемешна.

Малум тирвал, 11-мартдиз YouTube-ди Россиядин государстводин СМИ-рин аккаунтар къледа лагъай хабар раижнай.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 21-март

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 «Детские новости» 0+
08:20 Д/с «Русский музей детям» 15 с. 0+
08:50 «Умники и умницы Дагестана» 0+
10:20 Х/ф «Школьный вальс» 12+
11:00 «Человек и право»
12:10 «Служа Родине» 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Х/ф «Тайна рукописного Корана» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
16:10 «Дагестан туристический» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Заповедники РФ» 5 с. 12+

17:25 Мультфильм 0+
17:35 Т/с «Игра с огнем» 5 с. 16+
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 «Экологический вестник» 12+
21:05 «Удивительные горцы» 0+
21:25 «Ульяна спросит» 0+
22:05 «На виду» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» 16+
23:50 Д/с «Исчезновения» 36 с. 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.25 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 «Информационный канал». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Янычар». (16+).
22.55 «Большая игра». (16+).
23.55 «Большая игра». (16+).
01.00 «Информационный канал». (16+).
03.00 Новости.
03.05 «Информационный канал». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке) 0
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Кто против?» (12+).
17.00 «Вести».
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Елизавета». (16+).
22.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.00 Т/с «Годунов. Продолжение». (16+).
02.05 Т/с «Земский доктор». (12+).
03.30 Т/с «Семейный детектив». (16+).

НТВ

05.35 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее. (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие».
14.00 Место встречи.
16.00 «Сегодня».
16.45 За гранью. (16+).
17.50 ДНК. (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Порт». (16+).
23.15 «Сегодня».
23.40 Т/с «Пес». (16+).
03.35 Т/с «Береговая охрана». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/ф «Предсказания: 2022». (16+).
06.50 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.55 «Давай разведемся!» (16+).
09.55 «Тест на отцовство». (16+).
12.10 Т/с «Понять. Простить». (16+).
13.15 Т/с «Порча». (16+).
13.45 Т/с «Знахарка». (16+).
14.20 Т/с «Верну любимого». (16+).
14.55 Мелодрама «Радуга в небе». (16+).
19.00 Мелодрама «Аквамарин». (16+).
23.05 Т/с «Женский доктор 2», 51 и 52 с. (16+).
01.00 Д/с «Эффекты Матроны». (16+).
06.05 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.55 Т/с «Предлагаемые обстоятельства». (16+).
11.00 «Городское собрание». (12+).
11.30 «События».
11.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.55 «Город новостей».
15.10 Т/с «Анна-детектив 2». (16+).
16.55 Д/ф «Борис Хмельницкий. Одинокий донжунан». (16+).
17.50 «События».
18.20 Х/ф «Сельский детектив. Яблоня раздора. Месть Чернобога».
22.00 «События».
22.35 Д/ф. (16+).
23.05 «Знак качества». (16+).
00.00 «События».
00.30 «Петровка, 38». (16+).
00.45 Хроники московского быта. (12+).
01.25 «Прощание». (16+).

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «На безымянной высоте». (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 «Специальный репортаж». (16+).
09.35 Х/ф «Первый троллейбус». (12+).
11.20 «Открытый эфир».
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 «Не факт!» (12+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Высший пилотаж». (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.30 «Специальный репортаж». (16+).
18.50 Д/с «Воина миров».
19.40 «Скрытые угрозы».
20.25 Д/с «Загадки века».
21.15 «Открытый эфир».
21.25 «Открытый эфир».
23.05 «Между тем». (12+).
23.40 Т/с «Закон & порядок. Отдел оперативных расследований 3». (16+).
01.35 Х/ф «Первый троллейбус». (12+).

саласа, 22-март

РГВК
07:00, 08:30, 12:30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Великий перелом» 0+
10:35 Д/с «Заповедники РФ» 5 с. 12+
11:05 «На виду» 12+
11:30 Т/с «Игра с огнем» 5 с.
12:50 «Ульяна спросит» 0+
13:40 «Подробности» 12+
14:10 «Экологический вестник» 12+
14:30, 16:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на табасаранском языке «Мил»
15:30 «Угол зрения» 12+
16:05 Проект «Удивительные горцы» 0+
16:55 Д/с «Заповедники РФ» 6 с. 12+
17:25 Мультфильм 0+

17:35 Т/с «Игра с огнем» 6 с. 16+
18:45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «ПРО футбол» в прямом эфире
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колцса» 12+
00:10 «Служа Родине» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+
01:50 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
02:55 «Колцса» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.25 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 «Информационный канал». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Янычар». (16+).
22.55 «Большая игра». (16+).
23.55 «Большая игра». (16+).
01.00 «Информационный канал». (16+).
03.00 Новости.
03.05 «Информационный канал». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Кто против?» (12+).
17.00 «Вести».
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Елизавета». (16+).
22.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.00 Т/с «Годунов. Продолжение». (16+).
02.05 Т/с «Земский доктор». (12+).
03.30 Т/с «Семейный детектив». (16+).

НТВ

04.55 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее. (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие».
14.00 Место встречи.
16.00 «Сегодня».
16.45 За гранью. (16+).
17.50 ДНК. (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Порт». (16+).
23.15 «Сегодня».
23.40 Т/с «Пес». (16+).
03.25 Т/с «Береговая охрана». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
09.00 «Давай разведемся!» (16+).
10.00 «Тест на отцовство». (16+).
12.15 Т/с «Понять. Простить». (16+).
13.20 Т/с «Порча». (16+).
13.50 Т/с «Знахарка». (16+).
14.25 Т/с «Верну любимого». (16+).
15.00 Мелодрама «Рефрен». (16+).
19.00 Мелодрама «Отпуск в сосновом лесу». (16+).
23.10 Т/с «Женский доктор 2», 53 и 54 с. (16+).
01.05 Д/с «Эффекты Матроны». (16+).
06.05 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.40 «Доктор И...» (16+).
09.10 Т/с «Предлагаемые обстоятельства». (16+).
11.10 «Петровка, 38». (16+).
11.30 «События».
11.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.55 «Город новостей».
15.10 Т/с «Анна-детектив 2». (16+).
16.55 Д/ф «Людмила Гурченко. Бранный марафон».
17.50 «События».
18.20 Х/ф «Сельский детектив. Иголлка в стог сена». (12+).
22.00 «События».
22.35 «Закон и порядок».
23.05 Д/ф «Игорь Тальков. Игра в пророка». (16+).
00.00 «События».
00.30 «Петровка, 38». (16+).
00.50 Хроники московского быта. (12+).
01.30 Д/ф «Преступления, которых не было». (12+).

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «Высший пилотаж».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.25 Х/ф «Трактор на Пятницкой». (12+).
11.20 «Открытый эфир».
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 «Не факт!» (12+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Высший пилотаж».
18.00 Новости дня. (16+).
18.30 «Специальный репортаж». (16+).
18.50 Д/с «Воина миров».
19.40 «Легенды армии». (12+).
20.25 «Улика из прошлого».
21.15 «Открытый эфир».
21.25 «Открытый эфир».
23.05 «Между тем». (12+).
23.40 Т/с «Закон & порядок. Отдел оперативных расследований 3». (16+).
01.35 Х/ф «Трактор на Пятницкой». (12+).
03.05 Д/ф «Вторая мировая. Русское сопротивление». (12+).

арбе, 23-март

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «В трудный час»
10:40 Д/с «Заповедники РФ» 6 с. 12+
11:10 «Служа Родине» 12+
11:30 Т/с «Игра с огнем» 6 с.
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
14:10 «Дагестан туристический» 0+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
15:30 «Колцса» 12+
16:30 Время новостей Дагестана

16:55 Д/с «Заповедники РФ» 7 с. 12+
17:25 Мультфильм 0+
17:35 Т/с «Игра с огнем» 7 с. 16+
18:45 Передача на даргинском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» в прямом эфире
21:10 «Первая студия» 12+
22:00 «Городская среда»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Память поколений»
00:00 Д/с «Исчезновения» 37 с. 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на даргинском языке.

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.25 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 «Информационный канал». (16+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «Янычар». (16+).
22.55 «Большая игра». (16+).
23.55 «Большая игра». (16+).
01.00 «Информационный канал». (16+).
03.00 Новости.
03.05 «Информационный канал». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шолтавысы» (на ногайском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести».
14.55 «Кто против?» (12+).
17.00 «Вести».
17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Елизавета». (16+).
22.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
01.00 Т/с «Годунов. Продолжение». (16+).
02.05 Т/с «Земский доктор». (12+).
03.30 Т/с «Семейный детектив». (16+).

НТВ

04.55 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее. (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.35 Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие».
14.00 Место встречи.
16.00 «Сегодня».
16.45 За гранью. (16+).
17.50 ДНК. (16+).
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Порт». (16+).
23.15 «Сегодня».
23.40 Т/с «Пес». (16+).
03.30 Т/с «Береговая охрана». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.55 «Давай разведемся!» (16+).
09.55 «Тест на отцовство». (16+).
12.10 Т/с «Понять. Простить». (16+).
13.15 Т/с «Порча». (16+).
13.45 Т/с «Знахарка». (16+).
14.20 Т/с «Верну любимого». (16+).
14.55 Мелодрама «Аквамарин». (16+).
19.00 Мелодрама «Любовь без права передачи». (16+).
23.15 Т/с «Женский доктор 2», 55 и 56 с. (16+).
01.10 Д/с «Эффекты Матроны». (16+).
06.10 «Пять ужинов». (16+).
06.20 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.40 «Доктор И...» (16+).
09.10 Т/с «Предлагаемые обстоятельства». (16+).
11.10 «Петровка, 38». (16+).
11.30 «События».
11.50 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.55 «Город новостей».
15.10 Т/с «Анна-детектив 2». (16+).
16.55 Д/ф «Эдуард Успенский. Тиран из Простоквашино». (16+).
17.50 «События».
18.20 Х/ф «Сельский детектив. Ловушка для мертвеца. Ограбление польховских». (12+).
22.00 «События».
22.35 «Хватит слухов!» (16+).
23.05 «Прощание». (16+).
00.00 «События».
00.30 «Петровка, 38». (16+).
00.50 Д/ф «90-е. Менты». (16+).
01.30 «Знак качества». (16+).

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «Высший пилотаж».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 «Специальный репортаж». (16+).
09.40 Х/ф «Бармен из Золотого якоря». (12+).
11.20 «Открытый эфир».
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 «Не факт!» (12+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Высший пилотаж».
18.00 Новости дня. (16+).
18.30 «Специальный репортаж». (16+).
18.50 Д/с «Воина миров».
19.40 «Главный день» «Московский международный фестиваль мира-89 и Стас Намин». (16+).
20.25 Д/с «Секретные материалы». (16+).
21.15 Новости дня. (16+).
21.25 «Открытый эфир».
23.05 «Между тем». (12+).
23.40 Т/с «Закон & порядок. Отдел оперативных расследований 3». (16+).

хемис, 24-март

РГВК
07:00, 08:30, 12:30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Город под липами» 12+
10:25 Д/с «Заповедники РФ» 7 с. 12+
10:55 «Первая студия» 12+
11:30 Т/с «Игра с огнем» 7 с. 16+
12:50 «Здоровье» 12+
13:40 «ПРО футбол» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на даргинском языке 12+
15:30 «Городская среда»
16:

жумья, 25-март

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.25 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.50 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее.
08.00 "Сегодня".

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.40 "Давай разведемся!". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.40 Х/ф "Призраки Арбата". (12+).

ЗВЕЗДА

06.10 Х/ф "Сладкая женщина". (12+).
08.40 Х/ф "Первый после Бога". (16+).

киш, 26-март

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20,15.10 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро". Суббота. (6+).
09.00 "Умницы и умники". (12+).

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.

НТВ

05.05 ЧП. Расследование.
05.30 Х/ф "Дальнобойщик".
07.20 "Смотр".

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/ф "Чудеса". (16+).
06.40 Мелодрама "На краю любви". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

07.15 "Православная энциклопедия". (6+).
07.45 "Фактор жизни".

ЗВЕЗДА

05.30 Х/ф "Ах, вовдиль, вовдиль...". (12+).
05.35 Д/с "Москва фронт".

гьяд, 27-март

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 "Россия от края до края"
06.35 Т/с "Хиросмант". (16+).
07.00 Новости.

РОССИЯ 1

05.20 Х/ф "Алиби надежда, алиби любовь". (16+).
07.15 "Устами младенца".

НТВ

07.35 Центральное телевидение. (16+).
09.00 "Сегодня".

ДОМАШНИЙ

07.30 Мелодрама "С волками жить...". (16+).
07.35 Мелодрама "Сестра по наследству". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.30 "10 самых...". (16+).
07.00 "Петровка, 38". (16+).

ЗВЕЗДА

05.45 Д/ф "Морской дозор".
07.05 Д/с "Сделано в СССР". (12+).

КУЛЬТУРА 21-27-МАРТАДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва композитора.

АРБЕ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва ар-деко.

ХЕМИС

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва Годунова.

ЖУМЬЯ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва державная.

КИШ

06.30 Роберто Росселлини, Ингрид Берман "Юродство проповеди".
07.05 М/ф: "Крокодил Гена".

ГЬЯД

06.30 М/ф: "Петух и краски.
07.50 Х/ф "Опасный возраст".
09.20 "Обыкновенный концерт".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Чехи гунагъар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 2021-йисан 45-52, 2022-йисан 1-10-нумрайра)

Рибадин жуьреяр

2) **Риба-аль-фадл**. Ам пул пулдихъ ва я тлуьн тлуьнихъ артуханвал аваз маса гун я ва и кар гъарамнава. Шариатда ам ругуд шейнин жигъетдай гъарам тирди ачух делилдалди субутнава. Пайгъамбарди (къуй *Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз*) гъадисда лагъанва (мана): *"Къизил къизилдихъ, гиммиш гиммишдихъ, къуьл къуьлуьхъ, мух мухахъ, хумрав хумравдихъ, къел къелехъ (маса гудайла) къведни барабар, сад хъиз хъун лазим я ва и карни гъилий гъилиз (гежел вегъин тавуна) авуна клянда"* (Муслим).

И ругуд жинсинихъ чпе авай себедар сад тир амай затарни къяс ийизва (*гекъизгъава*). Мисал яз, къизилда ва гиммишда умуми себед къимет я (*абур къведни пул я*), амай къуда - киле ва тлуьн я (*ва я занланвални тлуьн*).

Риба-аль-фадлдин къайдаяр

1. Эгер маса гун-къачун са жинсинин затларди киле тухузватла, а члавуз маса гузвай шейни маса къачузвай шей сад-садалай артух хъун ва гъакни гежел вегъин (*сада ахла вахкун*) гъарам я. Месела, къизил къизилдихъ ва я къуьл къуьлуьхъ маса гузва. Ихъин алвер дуьз хъун патал кве шартI важибу я: къведан къадарни сад хъун ва гъасятда гъилий гъилиз къачун, вучиз лагъайтIа, кве патайни гузвай метягърин (*шейэрин*) жинсер ва себедар сад я.

2. Эгер маса гун-къачун себед сад тир кве жинсинин затларди киле тухузватла, яни себед сад яз, жинсер къвед ятIа, а члавуз гежел вегъин (*ахла вахкун*) гъарам я. И дуьшуйшда са затI муькуьдалай артух хъуниз рехъ гудай ихтияр ава. Месела, къизил - гиммишдихъ ва я къуьл мухахъ маса гун. И члавуз сад муькуьдалай артух хъуниз рехъ гун гъарам туш, амма метягъ гъасятда гъилий гъилиз къачуна клянда, вучиз лагъайтIа, абурун жинсер гъар жуьре я ва себедар - сад.

3. Эгер маса гун-къачун чпин себедар сад тушир кве жуьре жинсинин затларди киле тухузватла, а члавуз артуханвилер рехъ гудай ва гежел вегъедай ихтияр ава. Месела, тлуьн (*къуд жуьредикай*) гиммишдихъ маса гун. И дуьшуйшда сад-садалай артух хъуниз рехъ гун ва таъхир авун (*сада гежел вегъин*) гъарам туш, вучиз лагъайтIа, кве метягъдин жинсерни себедар сад туш (*гъар жуьре я*).

4. Эгер маса гун-къачун чеб рибадин ругуд жинсинин акат тийизвай кве жинсинин затларди киле тухузватла, а члавуз сад масадалай артух хъуниз рехъ гудай ва гежел вегъедай ихтияр ава. Месела, чехи са деве гъевчи кве деведихъ ва я са либас кве либасдихъ маса гун...

5. Къизил цурурна авунвай безекдихъ (изделие) къизилдин хаммал артухан занвал аваз къачудай ихтияр авач, а метягъ гъазурунин кивалахдин гъакни алава хъувун герек я (*абурун къадар сад хъана клянда*). Къизилдин хаммал гвайда, вичин къизил пулдихъ маса гана, ахпа а пулдихъ къизилдин безек къачун лазим я.

Чи халкъдин гъалдиз килигайтIа, гзафбуруз рибадикай (*процентрикай*) хабар авач, гъавилляй чехи и гунагъдиз гзафбуруз рехъ гузва. Мисал яз, къизил ва я гиммиш къачудайла, гзафни-гзаф папарни, и гунагъ кар ийизва: къизил къачудайла, пул гуьгъунлай вахкузва ва я пулуни са пай гана, амай пай ахпа агакъар хъийизва. Гъелбетда, ам чехи гунагъ кар я (*гъалал туш, ахътин алвер дуьзди жезвач*). Къейд ийин хъи, ихтияр авачир, амма инсанри ийизвай крар мадни ава. Гъавилляй "Лезги газетдиз" гузвай макъалаяр келна, абуралди амална клянда ва гунагъ крар туба авун лазим я. Аллагъди чаз куьмекрай!

Вад лагъай чехи гунагъ:

(зулумдалди) етимдин мал тлуьн

Дугъриданни, етимриз хъсанвал авун,

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

абурун къайгъу члуьгун, абурун малдал дуьзвилелди къаюмвалун эмир гун Шариатдин гуьрчегвиликай я ва а крарай еке сувабни ава. Аллагъ-Таалади лугъузва (4-сура, 36-аят, мана): *"...Ва (куь) диде-бубадиз хъсанвал (еке хатур) ая ва (гъакни) мукъва-къилидиз, етимриз..."*.

Аллагъ-Таалади мадни лугъузва (6-сура, 152-аят, мана): *"Ва мукъув жемир куьн (къамир) етимдин малдив, анжах ам патал мадни хъсан кар (етимриз хийир) авай гъал квачиз (а члавуз ихтияр ава), та (ам) вичин тамам яшдив агакъдалди..."*.

Абу-Гъурайра асгъабди (*Аллагъ рази хъурай вичелай*) агакъарнавайвал, Пайгъамбарди (къуй *Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз*) лагъанва (мана): *"Етимдиз - вичин ва я масадан - къаюмвалзавай (ам хуьзвай) кас - зунни ам - и къвед хъиз жеда Женнетда. Ва Малика къени (яни къалурдай) ва юкъван тупаралди къалурна"*. (Муслим).

Къуръанда етимдин мал тлуьникай яргъа хъунин гъакиндай са шумуд аятда зурба гъелягъар къейднава.

Аллагъ-Таалади лугъузва (4-сура, 10-аят, мана): *"Гъакъикъатда, (чпи) етимрин мал зулумвилелди (гъахъсуздиз) незвай-буру чпин руфунар анжах Цлув ацурзава ва абур Саъирда (Жегъенемдин ялавлу цла) кевиз кунин азаб члуьгада!"*.

Ругуд лагъай чехи гунагъ:
кафиррин къушун атайла,
абурухъ галаз гуьруьшмиш хъуникай катун

И гунагъ жигъаддай ва даяеда душмандихъ галаз гуьруьшмиш хъуникай катунихъ галаз алакълалу я.

Аллагъ-Таалади лугъузва (8-сура, 15, 16-аятар, мана): *"Эй иман гъанвайбуру! Куьн кафирвал авурбурухъ галаз женгина чин-чина гуьруьшмиш хъайила, (куьне) абурухъ далуяр элкъуьрмир (катмир)! () Ва ни а юкъуз (женгина чин-чиниз ягъайла) катиз, абурухъ вичин далу элкъуьрайтIа, анжах женг патал (амалдарваллиз) къерехдиз хъана элкъувена хтун патал квачиз ва я (мусурманрин къушунрин маса) дестедик эхкечлун патал къулухъ хъун квачиз, дугъриданни, ам вичел Аллагъдин хъел алаз къулухъ хкведа (ам Аллагъдин гъазабдик акатда) ва адан "хтана акъваздай чка" Жегъенем жеда, лап пис "хкведай чка" я (ам)!"*

Гъадисда лагъанва: *"Куьн яргъаз хъухъ ирид телефдайбурукай (гунагърикай)! ...Ва кафиррин къушун атайла, абурухъ галаз гуьруьшмиш хъуникай катун..."*.

Ирид лагъай чехи гунагъ:
(гунагъ кардикай гъафил тир, чпиз гъич фикирни авачир) диндар,
михъи, муьмин дишегълийрал (зина авунин) буьгътен (члуру кар авунин тахсир) вегъин

Дугъриданни, Къуръанда муьмин, михъи дишегълийрал члуру кар (зина) авунин тахсир вегъезвайбурун гъакиндай чехи гъелягъар къейднава. Аллагъ-Таалади лугъузва (24-сура, 23, 24, 25-аятар, мана): *"Гъакъикъатда, михъи (члуру кар авун фикирдани авачиз), гъафилбуру тир муьмин дишегълийрал (зинадин) буьгътен вегъезвай-буруз и дуьньяданни, Эхиратдани лянет ава ва абуроз чехи азаб жеда. () Абурун мецери, абурун гъилери, абурун квачери (абур) авур амалрин гъакиндай абурун аксина шагъидвалдай Юкъуз. () А Юкъуз абуроз Аллагъди чпин дуьз звез (адалатлу гъакъи) тамавилелди гуда ва абуроз гъакъикъатда, Аллагъ Гъахъ тирди, Ачух тирди чир жеда! (Ам Вич Гъахъ я, Адан гафар гъахъ я, Адан гъелягъар гъахъ я, Адан гъахъ-гъисаб гъахъди я)"*. И аятда Аллагъ-Таалади Эхиратди къадай гъелягъар къалурнава. Ихътин гунагъ авурбуруз и дуьньяда гузвай жазайрикай чун къведди нумрада рахада. ИншаАллагъ!

(КъатIа ама)

Спорт

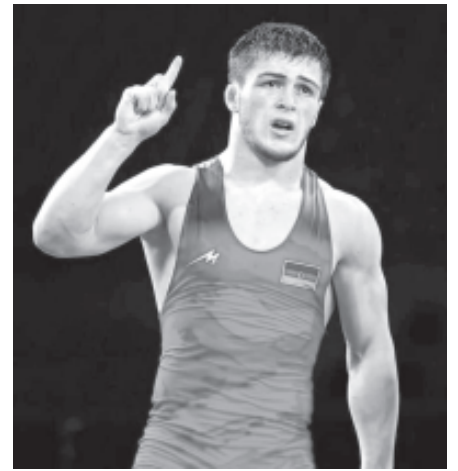
Тебрикзава

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикъара Болгариядин Пловдив шегъерда азаддаказ къуршахар къунай 23 йисал къведалди яшара авай жегъилрин арада Европадин кивенквечивал патал киле фейи акъажунра Азербайжан республикадин патай экъечизвай чи кьегъал Жабраил ГЪАЖИЕВАНИ вичин алакълунар ва устадвал къалурна. Ада 74 кг-дин заланвал авайбурун арада инанмишвилелди Европадин кивенквечивалин твар къазанмишна...

Финалдин акъажунра Жабраилахъ галаз бягъсиниз Румыниядай тир Кристиан Биро экъечинавай. Чи ватангълиди адаз гъалибвал къазанмишдай гъич са клусни мумкинвал ганач, бягъс 8:1 гъисабдалди акълтIна. Адалай вилик киле тухвай

бгъсерани Ж.Гъажиева инанмишвилелди (Эрменистандин, Австриядин ва Туркиядин векилар, талукъ тирвал, 12:2, 4:3 ва 7:3 гъисабралди адаз кумукълудди) гъалибвал къазанмишна.

* * *

MMA

11-мартдиз Майами шегъерда (США-дин Флорида штат) MMA-дай киле фейи "Eagle FC 46" турнирда сифте сефер яз иштиракай Икрам АЛИСКЕРОВА чун нубатдин сеферда шадарна. Америкадай тир На-Шон Барреллахъ галаз киле фейи бгъсина ам, судъйирин сад хътин къарралди, гъалиб хъанвайди яз малумарна...

Идалди Икрама вичихъ галаз къуватар ахтармишиз экъечинавай, икъван гагда галаз-галаз 4 сеферда гъалибвал къазанмишнавай америкави спортсмен «акъвазарна». 32 йисан яшда авай Н.Баррелла какахъай единоборствойрай вири санлай 19 бягъс киле тухвана, абуркай (гилан бягъсни кваз) ам 12 сеферда кумукълна. 29 йисан яшда авай Икрама лагъайтIа, дуьньядин кесерлу майданра вири санлай 12 бягъс (гиландини кваз) киле тухвана, анжах сада ам магълуб хъана, амайбуру гъа

либвал къазанмишуналди акълтIарна. ИкI, чи ватангълидиз алатай йисан мартдиз Brave CF 49 турнирда - Миро Юркович, 2020-йисан сентябрдиз (Brave CF 41) Денис Тюлюлин кумукълна.

* * *

ГРЕППЛИНГ

Са шумуд югъ идалай вилик Санкт-Петербургда грэпплингдай (Gi ва No Gi жуьрейрай) Россиядин кивенквечивал патал чемпионат киле фена. Ана алай вахтунда Усуррин, Цийи Гъепецгърин ва Къепир-Къазмайрин хуьрерай тир 100-далай виниз аялриз спортдин сирер чирзавай Эйнар Экберова (кве жуьредайни) Россиядин чемпионвиллин тварар къазанмишна.

Шад жедай кар мадни ам я хъи, грэпплингдай Россиядин кивенквечивал патал акъажунра Э.Экберован гъилик вердишвилер къачузвай Мегъамед Шабанова ва алай вахтунда Санкт-Петербургда яшаммиш жезвай Кемран Абдулмежидова 2007-

2008-йисара дидедиз хъанвай жаванрин арада (къведани 60 кг-дин заланвилляй) 1-чкаяр къуна.

* * *

АРМРЕСТЛИНГ

Мартдин эвел килера Орёл шегъерда 21 йисал къведалди яшара авай спортсменрин арада армрестлингдай Россиядин кивенквечивал патал акъажунар киле фена. Ана чи уьлкведин жуьреба-жуьре пиплерай тир спортсменри чпин гъилерин къуватар ахтармишна. Шадвилелди а кардикай хабар гуз клянда хъи, абурун арада СтIал Сулейманан райондай тир пагълванарни авай.

И акъажунра машгъур спортсмен ва тренер Малик Тагъирбегован гъилик вердишвилер къачузвай пуд спортсменди кивенквечи чкаяр къуна. Абурун жергедай тир Равил Тагъирбегов 21 йисал къведалди яшара (60 кг-дал къведалди заланвилляй) авайбурун арада 1-чкадиз лайихлу хъана. Фарид Бабаева 18 йисал къведалди яшара авайбурун арада (50 кг-дин за-

ланвилляй) -2 ва Мирзобег Гъамидова (55 кг-дин заланвилляй) 3-чкаяр къуна. Винидихъ тварар къунвай спортсменри вирида идалай виликни чпин устадвал садрани къведа къалурнава. Аферин ва баркалла! Чи кьегъал рухвайрихъ идалай къулухъ мадни еке агалкъунар хъун чи мурад я.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+7 8722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда ақатзава
Газет алакъадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалар редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензия гуьзвач ва абур эл-
къвена вахъузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делилрин дуьзвили ва керчек-
вили патахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.00

Газет "Издательство" "Лотос"

ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6730

И - И лишандик квай материалар

гъакъидихъ чапзавайбуру я.

12 - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкъала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Нумрадиз шиир Бендер

Абдулашим ГЪАЖИМУРАДОВ

Акъулдалди ая кар,
Жедач, дуст, ви риклиз тIар.
Белки, жеда машгъурни
Вири алемда ви тIвар.

* * *

ТIвал ягъунивай гафариз пара,
Инсандин фикир гъатда гъа гара.
Туьк хъиз къазарин, хуравай
гарун,
Гъатна загъамра акатай зурзун.

* * *
Уьлкве тирвал гъарайда за
Гъахъвал патал Лезгистанда.
Ая къвалах, алакъдайвал,
Гъарда вичин багъ-бустанда.

* * *

Ча-а-н лагъайла, ваз акI жемир
Чан гудай хъиз вун патал.
Ваз ийизва ада чан-рикI,
Вичиз къимет гун патал.

Ктабар раижна

Асият МИРЗАЛИЕВА

Эминхуьруьн библиотекада хуьруьнвиар - РФ-дин культура-
дин лайихлу работник, Россия-
дин журналистрин Союздин член
**Алаудин ГЪАМИДОВАН "Ба-
гъа чил - багъа накъвар"** ва Рос-
сиядин журналистрин, лезги пи-
сателрин союзрин член **Хазран
КЪАСУМОВАН "Зуькьуд булах"**
ктабрихъ галаз танишаруниз та-
лукъарнавай мярекат къиле фе-
на.

Цийи ктабрикай, абурун ав-
торрикай куьрелди суьгъбет аву-
налди, мярекат библиотекадин
заведующий **Алла БУРЖАЛИЕ-
ВАДИ** ачухна.

чехи пай журналистикадиз бахш
авур А.Гъамидован ктабда ада
жуьреба-жуьре йисара Хпитрин
хуьруькай, вичин руьгъдин стхай-
рикай, алимрикай, машгъур кса-
рикай кхъенвай макъалаяр, очер-
кар гъатнава. Эсеррай Алаудин
Гъамидован журналиствилин
къетлен бажарагъ, ватанпересвал,
пешедал къарувал аквазва.

"Зуькьуд булах" ктабдихъ
галаз мярекатдин иштиракчияр
адан автор Хазран Къасумова та-
нишарна. Зуькьуд булах автор
дидедиз хъайи Ялцугърин хуь-
ре - лезгийрин рикI алай шаир
Е.Эминан ватанда ава. Авторди
цийи ктабда гъатнавай вичин
шиирарни къелна.
Мярекатдал рахай муаллим-

Хуьруьн агъсакъларин совет-
дин член Исмаил Агъмедова
Алаудин Гъамидован уьмуьрдин
ва яратмишунрин рекъикай, адан
"Багъа чил - багъа накъвар" ктаб-
дикай гегъенш рахунар авуна.
Къейд авурвал, вичин уьмуьрдин

ри - Жейран Мирзоевади, Гуьл-
ханум Наврузовади, шаир Фа-
тима Османовади, халкъдин
манияр тамамарзавай Раижат
Жигеровади, 11-классдин уче-
ник Амирхан Османова ктабри-
кай чпин фикрар лагъана.

Гафарин алемдай

Гъазурайди - Мурад САИД

КЪАКЪУН - скамейка, табуретка (и гаф Манкъулидин хуьруьн нугъатда ва Римма Гъажимурадовадин эсерра гъалтзава).

КИРАЦ - еке сарар авай кас (и гаф Тагъиржалрин хуьруьн нугъатда ава).

ЛАМБУК - гъвечи кесек, гъвечи къумбак (и гаф, мисал яз, Тагъиржалрин хуьруьн нугъатда ава).

ЛАНЖ - къуй (колодец) (и гаф Хъиларин нугъатда ва Седакъет Керимовадин эсерра гъалтзава).

ЛАХЪУЦ - гзаф галатнавай, гзаф юргъун хъанвай, такъат амачир кас (и гаф Ю.Халилован гафарганда ава).

ЛЕЛЕВ - чакъл (шакал) (и гаф У.Мейлиновадин, М.Бабаханован, Ф.Насрединован гафарганра гъатнава).

ЛИПИ - трутень (и гаф Агъа Лакарин нугъатда ава).

ЛУЪЗ - сувагъ (и гаф Хъиларин нугъатда ава).

МАЛАГЪАН - гъилин гъел (алерар), гъвечи гъел (Тагъиржалрин хуьруьн нугъатда ава).

(КъатI ама)

"Лезги газетдин" редакция-
дин коллективди РД-дин ин-
формациядин ва печатдин ми-
нистр Умаросман Гъажиеваз
играми стха
МЕГЪАМЕДНУЪРУЪ
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакция-
дин коллективди Насима Эсе-
дуллаевадиз имидин свас ва
вири мукъва-къилийриз
Тамила ЭСЕДУЛЛАЕВА
рагъметдиз финихъ галаз
алакъалу яз башсагълугъвал
гузва.

КъакIа - диндин межлис

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

12-мартдиз Ахцегъ райондин
КъакIарин хуьруьн мискIинда
диндин межлис къиле фена. Му-
сурман дин мягъкемаруниз, ин-
санрин арада руьгъдин михъвил-
лин, мергъяматлувилин, эдеб-
ахлакъдин таблигъат гегъенша-
руниз эвер гузвай и мярекатда
хуьруьн агъалийрилай гъейри,

булдай зурба садакъа я. Аплагъ-
дин малаикар чилерал гъамиша
гъа ихътин шад межлисар авай
чкайрихъ къекъевезва. Инсанар
ихътин мярекатра гунагърикай
михъи жезва.

Мярекат Ахцегъ районда Да-
гъустандин Муфтиятдин векил,
КъакIарин хуьруьн мискIиндин
имам Узаир Шамилова ачухна ва
къиле тухвана. Ада, и хуьруьн
жематдик акахъна, намуслуви-

ледди мискIиндин
имамвал авур,
чкадин жегилриз
капI ийиз, Къуръан
къелиз чирай авар
халкъдин векил,
рагъметлу Зики-
руллагъ гъажини
рикIел хкана. Къуй
вич Аплагъдин
рагъметдик кваз
хъурай!

Диндин меж-
лисин сергъятра
аваз Хуьруьгърин
хуьруьн мискIин-
дин имам Мугъам-
мад Селимова,
Цуругърин хуь-
руьн мискIиндин
имам Гъамзат гъа-

къунши хуьрерин мискIинрин
имамри, районда "Ас-салам" га-
зетдин векил Сулейман Байра-
мова, агъсакълар тир Жума
Халикъова (Луткун), Шагъбан
Омарова (Хуьруьг), Тажидин
Ашуралиева (Ахцегъ) ва маса-
буру иштиракна.

Диндин межлис Аплагъ-Та-
аладиз лап хуш кар ва фад къа-

жиди ва масабур насигъатдин
визер къелна.

Гуьгъунлай мярекатдин иш-
тиракчийри дуьаяр авуна, Ал-
лагъдивай дуьньяда мусурман
уьммет артух, диндал мягъкем,
Дагъустанда ислягъвал, ада-
латлувал, Украинада къиле ту-
хузвай махсус серенжем фад
куьтягъ хъун тIалабна.

Сканворд

Туькьурайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

			Чара чка	НуькIе- рин са жинс
Манасуз рахунар	Часпар, сергъят			
Мана...				
		Муьзд		Ягъанат
Ракъун "душман"	КIус			
			Гъевеслувал	
Зирзибл вегъедай чка	Чардах			
			Кавказдин халкъарикай сад	
Тегъенг	Харат устIардин алат			
Мал- девлет				Бала

"ЛГ"-дин 10-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: Чепкъен. Черпел. Къултух. Рапрап. Иеси. Шегъре. Мерт.
Ракъар. Чавуш.

ТИК ЦАРАРА: Птул. Ничхир. Кепкир. Къучи. Алишвериш. Пичекар. Игит.
Рекъуьч.

Вини СтIалрин юкъван мектебдин муаллимрин коллективди
Айнахалум Жалалдиновна МИРЗЕМЕГЪАМЕДОВА
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизанриз, вири мукъ-
ва-къилийриз башсагълугъвал гузва.